

Oppimateriaali Suomen rikoslain 20 luvun lasten ja nuorten seksuaalirikosten lakiuudistuksen 12–17 §:n tunnusmerkistöistä

Henna Aaltonen & Hanna Räsänen

11/2022

TIIVISTELMÄ

Henna Aaltonen & Hanna Räsänen: Oppimateriaali Suomen rikoslain 20 luvun lasten ja nuorten seksuaalirikosten lakiuudistuksen 12–17 §:n tunnusmerkistöistä

Opinnäytetyön muoto: Toiminnallinen

Hanke: Tehty koulun omassa hankkeessa

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Päivi Salminen

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on käsitellä Suomen rikoslain 20 luvun kokonaisuudistuksen seksuaalirikoksia lasten ja nuorten osalta. Työ kattaa pykälät 12–17, jotka tulevat voimaan vuoden 2023 alussa. Tutkimusmenetelmä on toiminnallinen. Tavoitteena on ollut etsiä ratkaisua käytännön toiminnan ohjeistamiseen, opastamiseen, järjestämiseen tai järjeistämiseen. Työ on jaettu kahteen osaan. Toinen osa on raportti ja toinen taas lopputuotos tehdystä työstä. Lopputuotoksena tutkijat saivat aikaan virtuaaliseen oppimisympäristöön materiaalin, jota käytetään osana Poliisiammattikorkeakoulun opetusta. Opinnäytetyöhön on kerätty lukijan kannalta kaikki olennainen tieto käsiteltävästä aiheesta, jotta sitä voidaan hyödyntää työelämässä.

Opinnäytetyö sisältää kolme tutkimuskysymystä. Sen keskeisiä käsitteitä ovat sukupuoliyhteys, seksuaalinen teko, tahallisuus ja olosuhdetahallisuus. Työssä on käytetty yhtä oikeustieteen tutkimusaloista, joka on oikeusdogmatiikka eli lainoppi. Oikeusdogmatiikan avulla voidaan selvittää voimassa olevaa oikeutta tulkinnallisista menetelmistä oikeuslähteistä saatavan tiedon avulla. Sen lisäksi, että työ tuottaa lisäarvoa poliisialalla, on aihe myös ajankohtainen. Aihetta ei ole vielä paljoa tutkittu eikä käsitelty aiemmissä tutkimustöissä, koska se tuore opinnäytetyön tekoajankohtana. Suunnittelu ja toteutus on tehty noin vuoden mittaisella ajanjaksolla vuosien 2021 ja 2022 välisenä aikana, jolloin hallituksen esitykseen 13/2022 pohjautuva lakiuudistus ei vielä ollut voimassa. Keskeisin tulos, joka saatiin tieteellistä tekstiä kirjoitettaessa, oli verkkomateriaali. Lasten ja nuorten seksuaalirikoksia käsiteltiin niin, että se auttaisi lukijaa ymmärtämään poliisin käytössä olevia työkaluja ja niiden tarkoitusperiä tarkemmin. Aihe on laaja. Rajaaminen oli näin ollen välttämätöntä. Tämä mahdollistaa poikittaissuuntaisen jatkotutkimuksen kaikille lakiuudistuksen muista säännöksistä.

Sivumäärä: 39 + 36

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 11/2022

Avainsanat: Lapset, nuoret, oppimateriaali, rikoslaki, seksuaalirikokset, lakiuudistus, toiminnallinen opinnäytetyö, tunnusmerkistöt

ABSTRACT

Henna Aaltonen & Hanna Räsänen: Study material of sexual offenses against children and young people in the comprehensive reform of chapter 20 of the Finnish Penal Code, sections 12-17.

Form of the thesis: Practice-based

Project: Made on the school's own project

Degree of publicity: Public

Supervisor: Päivi Salminen

Degree: Police University College (Bachelor)

The purpose of this thesis is to review the 20th chapter of the comprehensive reform of the Finnish Criminal Code in regards of sexual crimes against children and young people. The work covers sections 12–17, which will be brought into force at the beginning of 2023. The research method is functional. The goal has been to find a solution for instructing, guiding, organizing or rationalizing practical activities. The work is divided into two parts. First section is the report and the other is the final product of the work done. As a final product, the researchers created material for the virtual learning environment, which is used as part of the teaching at the Police University College. All relevant information about the topic under discussion has been collected for the thesis, so that it can be used in working life.

The thesis contains three research questions. Its central concepts are sexual contact, sexual act, intent and circumstantial intent. The work has used one of the research fields of jurisprudence, which is legal dogmatics jurisprudence. With the help of legal dogmatics, valid law can be clarified using interpretive methods with the help of information obtained from legal sources. In addition to the fact that the work produces added value in the police field, the topic is also current. The topic had not yet been researched much or discussed in previous research works, because it was so new at the time of writing the thesis. The planning and implementation have been done over a period of about a year, between 2021 and 2022, when the law reform based on the government proposal 13/2022 has not yet been in force. The most important product obtained from this scientific text was the online material. The topic of this thesis was presented in a way that helps reader to understand the tools used by the police and their purposes in more detail. The topic is broad. Demarcation was therefore necessary. This enables a transversal follow-up study of all other provisions of the law reform.

Pages: 39 + 36

Review month and year: 11/2022

Keywords: Children, young people, study material, criminal law, sexual offenses, law reform, functional thesis, characteristic

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 MENETELMÄT	2
2.1 Tutkimuskysymykset	2
2.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteuttaminen.....	3
2.3 Aiheen rajaus	4

2.4 Toiminnallinen oppinäytetyö	5
2.5 Oikeusdogmatiikka eli lainoppi	5
3 KESKEISIMMÄT KÄSITTEET	6
3.1 Sukupuoliyhteys	6
3.2 Seksuaalinen teko	7
3.3 Tahallisuus ja olosuhdetahallisuus	7
4 LAINSÄÄDÄNTÖ LAPSIIN KOHDISTUVIEN SEKSUAALIRIKOSTEN OSALTA	9
4.1 Lapsenraiskaus (RL 20:12)	9
4.1.1 Lapsenraiskauspykälän soveltuvuus	10
4.1.2 Lapsenraiskauksessa käytetty väkivalta ja sillä uhkaaminen	11
4.1.3 RL 20:12.2 Tekijänä lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa .. oleva henkilö lapsen ollessa 16–17-vuotias	11
4.2 Törkeä lapsenraiskaus (RL 20:13).....	12
4.2.1 Vakavan väkivallan käyttäminen tai sellaisella uhkaaminen ja vaikean ruumiinvamman, ... vakavan sairauden tai hengenvaarallisen tilan aiheuttaminen.....	12
4.2.2 Rikoksen tekee useampi kuin yksi henkilö	14
4.2.3 Rikoksella aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä	14
4.2.4 Raiskaus tehdään erityisen raa'alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla	15
4.2.5 Erityinen vahingon vaara iän tai kehitystason vuoksi	16
4.2.6 Lapsen tekijää kohtaan tuntema erityinen luottamus.....	17
4.2.7 Lapsenraiskauksen kokonaistörkeyden arviointi	17
4.3 Seksuaalinen kajoaminen lapseen (RL 20:14).....	18
4.4 Törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen (RL 20:15)	21
4.4.1 Vakavan väkivallan käyttäminen tai sellaisella uhkaaminen.....	22
4.4.2 Rikoksentekeijöiden lukumäärä tai muu syy.....	22
4.5 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:16).....	24
4.5.1 Kypsyys ja suhde sekä muut teko-olosuhteet	25
4.5.2 Säännöksen soveltaminen	26
4.6 Rajoitussäännös (RL 20:17)	27
4.6.1 Säännöksessä tarkoitettu osapuolten ikä	28
4.6.2 Säännöksessä tarkoitettu kypsyys	29
4.6.3 Olosuhteet, joissa henkilö ei ole voinut muodostaa tai ilmaista tahtoaan	29

5 KOULUTUKSEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS.....	30
5.1 Koulutuksen suunnittelu	30
5.2 Koulutuksen toteutus.....	31
5.3 Koulutuksen lopullinen rakenne.....	32
6 LOPUKSI.....	32
6.1 Koulutuksen tavoite.....	32
6.2 Haasteet ja niiden ratkaisut	34
6.3 Luotettavuus ja eettisyys	35
6.4 Jatkotutkimusideat.....	36
LÄHTEET	37
LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön produkti on tehty tilauksesta Poliisiammattikorkeakoululle. Produkti on verkkomateriaali Suomen rikoslain 20 luvun kokonaisuudistuksen seksuaalirikoksista, jotka koskevat lapsia ja nuoria. Tässä raportissa käymme läpi koulutuksen tarpeen, lähtökohdat ja produktin varsinaisen toteutuksen.

Koska poliisi on viranomainen, joka työskentelee rikosten parissa, on näiden tunnusmerkistöjen oikeaoppinen tulkitseminen tärkeä osa työtä. Tunnusmerkistöt voivatkin joskus olla hankalasti tulkittavia. Opintojemme alussa tutustuimme poliisialan laajuuteen sekä työmahdollisuuksiin, erityisesti lasten ja nuorten parissa työskentelyyn. Koulutus antoi mahdollisuuden tutustua tarkemmin lasten ja nuorten väkivalta- ja seksuaalirikostunnusmerkistöihin sekä perehtyä rikoslakiin.

Opiskellut tunnusmerkistöt, kirjoitetut muistiinpanot sekä luetut KKO:n päätökset aiheesta antoivat kimmokkeen tälle opinnäytetyölle. Huomasimme alkuvuodesta 2022, että rikoslain 20 lukua uudistetaan vuoden 2023 alussa. Uudistus koskee monien muiden asioiden lisäksi lapsiin ja nuoriin kohdistuvia seksuaalirikoksia. Me kirjoittajat löysimme toisemme keskustelujen kautta. Huomatessamme, että olimme molemmat kiinnostuneita samasta aiheesta, päädyimme yhdistämään keräämämme tiedot ja tekemään opinnäytteen yhdessä.

Työharjoittelu-aika on vahvistanut molempien käsitystä siitä, että haluamme tulevaisuudessa työskennellä lasten ja nuorten parissa. Haluamme päästä selvittämään asioiden syyseuraussuhteita, jotta nykypäivän ongelmatilanteita pystyttäisiin jatkossa ehkäisemään mahdollisimman tehokkaasti. Työskentely vaatii rikoslain säännösten tuntemusta. Siksi motivaatio työn tekemiseen nousi päivä päivältä. Tavoitteena oli saada aikaan laadukas koulutuspaketti, jotta me itse mutta myös muut poliisialan opiskelijat pystyvät hyödyntämään työn mukanaan tuomaa tietotaitoa.

Koemme, että tämän ikäluokan edustajien parissa tehty työ on merkityksellistä, koska nuoremmilla ihmisillä on parempi mahdollisuus valita elämilleen suunta, joka vie heitä eteenpäin eikä altista valinnoille, jotka ovat heille itselleen tai muille ihmisille vahingollisia. Jokaisen yksilön hyvinvointi on tärkeää niin yksilölle itselleen kuin myös yhteisölle ja yhteiskunnalle.

Rikoslain 20 luku tarvitsi kokonaisuudistusta, joka koskee niin aikuisia kuin myös lapsia ja nuoria, sillä se (1998) ei kyennyt enää vastaamaan Suomea koskevia kansainvälisiä sopimuksia tai velvoitteita. Hallitus teki esityksen (HE 13/2022 vp), joka hyväksyttiin eduskunnassa 8. päivä heinäkuuta vuonna 2022. Lakiuudistus tulee voimaan vuoden 2023 alussa. Hallituksen esityksen

tavoitteena on pääasiallisesti vahvistaa henkilökohtaisen koskemattomuuden ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaa. Lisäksi uudistuksen myötä uusi seksuaalirikoslaki on selkeämpi ja yhdenmukaisempi (HE 13/2022 vp, 1.)

Lapsia koskevien seksuaalirikoksien osalta keskeisimpiä muutoksia ovat pääosin kuuttatoista vuotta nuorempia lapsia koskevien seksuaalirikoksien erottaminen aikuisia koskevista säännöksistä (HE 13/2022 vp, 1). Uudet lapsiin kohdistuvien rikosten rikosnimikkeet vastaavat paremmin teon moitittavuutta ja luonnetta (HE 13/2022 vp, 53). Lakiuudistuksessa vahvistettiin lasten häiriöttömän kehityksen ja koskemattomuuden suojaa. Näiden vahvistaminen näkyy uudessa laissa uusina rikoksina lapsenraiskaus (RL 20:12) ja seksuaalinen kajoaminen lapseen (RL 20:14). (HE 13/2022 vp, 1.)

2 MENETELMÄT

Seuraavaksi esittelemme projektimme taustaa. Tässä luvussa esitellään kolme ennalta määriteltyä tutkimuskysymystä, kuvataan käytetyt menetelmät sekä produktin lainopillinen tausta. Aina kun tässä työssä puhutaan rikoslaista, viittaamme 1.1.2023 voimaan tulevaan lakiin.

2.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytteen tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Mitä seksuaalirikoksia koskeva rikoslain 20 luvun kokonaisuudistus sisältää lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa rikoksissa?
- Mitkä ovat keskeisimmät käsitteet tulkittaessa RL 12–17 pykälien säännöksiä?
- Mitä RL 12–17 pykälien tunnusmerkistöt sisältävät?

Ensimmäinen tutkimuskysymys on varmastikin tärkein työn kokonaisuutta ajatellen. Kysymyksessä on laaja tutkimuskysymys, johon vastaamiseen hyödynnetään oikeusdogmatiikkaa eli lainoppia. Se muodostaa työssä tarvittavan teoriaperustan. Lainoppi koettiin parhaaksi keinoksi saada tietoa siitä, miten voimassa olevaa oikeutta tulisi tulkita.

Toinen tutkimuskysymys etsii vastausta siihen, millaista terminologiaa aiheeseen liittyy. Seksuaalirikokset ovat tekorikoksia, jolloin seuraustahallisuudella ei ole merkitystä niiden arvioinnissa. Lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa tahallisuudella on kuitenkin monista muista rikoksista poikkeava ominaisuus, kun arvioidaan tekijän tahallisuutta suhteessa lapsen ikään. Tahallisuuden käsittelyssä pureudutaan erityisesti tähän ongelmatiikkaan.

Kolmannen tutkimuskysymyksen tarkoitus on etsiä tarkempaa vastausta siihen, mitä

tunnusmerkistöt pitävät sisällään. Jokaisesta opinnäytetyössä käsiteltävästä pykälästä löytyy suora lainaus rikoslaista, joiden sisällöt tutkijat pyrkivät selittämään omin sanoin. Lukijan on kyettävä ymmärtämään, mitä teot ja niiden määritelmät sisältävät, koska ne ovat välttämätön osa aihetta rikosoikeudellisesti tarkasteltuna.

2.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteuttaminen

Tällä toiminnallisella opinnäytetyöllä on tarkoitus luoda oppimateriaali Poliisiammattikorkeakoululle, jossa sitä hyödynnetään opetuksessa. Oppimateriaalin tavoitteena on selvittää lukijalle, mitä rikoslain 20 luvun (8.7.2022/723) 12–17 pykälät sisältävät. Lisäksi tavoittelemme toteuttamista tutkimuksellisella asenteella, mitä toiminnalliselta opinnäytetyöltä tulisikin odottaa (Vilka & Airaksinen 2003, 10). Rikoslain 20 luku (8.7.2022/723) kattaa 12–17 pykälien lisäksi muitakin tunnusmerkistöjä, mutta niihin ei tässä työssä paneuduta aikataulullisista syistä.

Opinnäytetyön aihe on merkityksellinen, koska tarkoituksena on tutkia oikeusdogmatiikan kautta edellä mainittuja pykäläkokonaisuuksia ja kyetä käyttämään kasattua tietoa oppimateriaalina nykymuotoisessa poliisialan koulutuksessa. Poliisihallinto tarjoaa tällä hetkellä virassa oleville poliiseille aiheeseen liittyvää koulutusta tallennetun webinaarin muodossa, joka on käytössä vuoden 2023 maaliskuun loppuun saakka. Tämä opinnäytetyö on erityisen tarpeellinen siksi, että se palvelee erityisesti poliisiopiskelijoita. Opinnäytetyön produktin avulla poliisiopiskelija pystyy opiskelemaan rikoslain 20 luvun 12–17 pykälät.

Työelämän kehittymisen kannalta tietoa on saatava tästä ajankohtaisesta aiheesta erityisesti viranomaisten koulutuksen näkökulmasta. Jokainen poliisi tarvitsee työssään laintuntemusta. Poliisina työskentelevän on pysyttävä ajan hermolla, työskentelemme sitten millä sektorilla tahansa. Ongelmien ehkäisemiseksi ja eritoten yksilöiden elämänlaadun parantamiseksi tietoisuutta lasten ja nuorten väkivalta- ja seksuaalirikosten tunnusmerkistöistä on lisättävä valtakunnallisesti.

Toteutamme opinnäytteen kahdessa osassa: teoria ja produkti eli verkkokurssi. Teoriaosuus on verkkokurssin perusta, ja itse verkkokurssi on oppimateriaali. Turvaluokiteltuja aineistoja ei ole, koska kaikki aiheesta saatavilla oleva tieto on hankittu julkisista lähteistä. Verkkokurssi toteutettiin virtuaaliseen oppimisympäristöön, Moodleen, vuoden 2022 aikana. Julkinen aineisto mahdollistaa oppimateriaalin hyödyntämisen turvaverkon ulkopuolella. Opiskelija voi näin opiskella oppimateriaalin missä ja milloin vain, kunhan käytössä vain on toimiva internet-yhteys.

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista määrittelee, että *“opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan ammattipintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä”* (asetus 352/2003, 3:7). Voidaan siis todeta, että

aiheen tulee hyödyttää samanaikaisesti niin opiskelijaa kuin myös poliisialaa, johon lukeutuvat työyhteisö ja koko organisaatio. Kyse on kokonaisvaltaisesta ammatillisen osaamisen laajenemisesta ja syventymisestä sekä tutkivasta oppimisesta.

Työelämän tarpeesta noussut uuden tiedon hankinta on toteutettu systemaattisesti noin vuoden mittaisen ajanjakson aikana. Suunnittelua lähdettiin tekemään loppuvuodesta 2021.

Tutkimuskysymysten laatiminen sekä niihin vastaaminen tutkimusmenetelmää käyttäen on olennainen osa opinnäytetyötä (Ojasalo ym. 2018, 18). Tutkimuskysymykset johtavat juurensa tutkimusongelmasta, jota varten tutkijat ovat keränneet aineistoa analysoiden sen kriittisesti, jotta edellä mainittuihin tutkimuskysymyksiin on saatu vastaukset (Kananen 2019, 23).

Suunnitteluvaiheen jälkeen opinnäytetyön eteen on lähdetty toteuttamaan aineiston hankintaa ja sen käsittelyä, valitun menetelmän soveltamista, testausta, kirjoittamista ja arviointia (Juha T. Hakala 2004, 72–73).

2.3 Aiheen rajaus

Opinnäytteen aihe on rajattu riittävän kapeaksi, jotta opinnäyte kyetään toteuttamaan uskottavasti sekä aikataulun mukaisesti. Pykälissä yleinen suojaikäraja on 16 vuotta, joten työssä käsitellään pääsääntöisesti näitä. Osassa pykälistä on myös kohtia, joissa sama tunnusmerkistö täyttyy 16–17-vuotiaiden osalta, jos tekijänä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettava henkilö. Näitä pykälien osia ei voi niiden keskeisyyden takia jättää pois, vaan pykälät käsitellään tässä materiaalissa kokonaan. Alla on lueteltu opinnäytteessä käsiteltävät rikoslain 20 luvun pykälät.

- lapsenraiskaus 12 §
- törkeä lapsenraiskaus 13 §
- seksuaalinen kajoaminen lapseen 14 §
- törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen 15 §
- lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö 16 §
- rajoitussäännös 17 §

Yritys on kaikkien pykälien osalta rangaistava. Opinnäytetyön aihetta käsittelevästä teoriaosuudesta rajataan pois uudistuksen pykälät 18–22 ja 24–25. Pääsääntöisesti yli 16vuotiaisiin kohdistuvat teot pykälissä 1–11 sekä luvun lopussa olevat pykälät on rajattu ulkopuolelle määritelmäsäännöstä lukuun ottamatta. Näiden pykälien tarkempi tarkastelu ei vaikuttaisi tämän opinnäytetyön arvoon. Lisäksi opinnäytetyöstä olisi tullut näiden tarkastelun myötä tarpeettoman pitkä.

2.4 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmiä on erilaisia. Yleisimmin käytössä näkee olevan joko kvantitatiivisen tai kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän. Tämä opinnäytetyö on toteutettu ehkäpä vähiten tunnetulla tutkimusmenetelmällä: toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on etsiä ratkaisua käytännön toiminnan ohjeistamiseen, opastamiseen, järjestämiseen tai järjeistämiseen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Toiminnallisen opinnäytetyön työprosessista toimitetaan opinnäytetyöraportti. Raportista selviää, mitä, miksi ja miten asioita on tehty, millainen koko prosessi on ollut ja millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin se on johtanut. Oma oppiminen ja tuotoksen arviointi on keskeinen osa sisältöä. Kirjoittamisen ja tekemisen vuorovaikutus kertoo lukijalle tarkasti tutkijan asiantuntijuudesta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65.)

Itse tekemisen tuotoksena toiminnallisessa opinnäytetyössä toimii produkti. Produktin tarkoitus on puhutella ryhmää, jolle työ on kohdennettu. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65.) Tämän työn produktina toteutettiin verkkokoulutus Moodleen, jotta opinnäytetyö palvelisi käyttötarkoitustaan mahdollisimman laajasti. Toiminnallisen opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Poliisiammattikorkeakoulu.

Raporttia on kirjoitettu vähitellen työn edetessä sekä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Raportti kattaa kokonaan kirjoitetun osan, jossa käsitellään teoreettinen tieto, jonka kautta produkti on laadittu, suunniteltu ja toteutettu. Työn edetessä saatiin toteutettua hyvin myös uusia johtopäätöksiä ja tietoa. Käytetty menetelmä on kehittänyt tutkijoiden omaa ammatillista osaamista niin, että sitä osataan käyttää mahdollisesti tulevaisuudessa samankaltaisissa hankkeissa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 10.) Olemme koostaneet raporttimme kuudesta osasta.

2.5 Oikeusdogmatiikka eli lainoppi

Työn luonteen vuoksi erillistä kirjallisuuskatsausta aiheesta ei ole. Tarvittava teoriaperusta on kerätty käyttäen lainopillista menetelmää. Projektilla ei myöskään ole varsinaista aineistoa, vaan aineisto on osa tutkimuksellista opinnäytetyötä.

Oikeustieteessä tutkimusmentelmä valitaan sen mukaan, millaista kohdetta ollaan tutkimassa. Olennaisinta on päästä ratkaisemaan tutkimusongelma, jonka vuoksi oikean menetelmän tunteminen on välttämätöntä. (Husa ym. 2008, 27.) Oikeusdogmatiikka eli lainoppi tutkii voimassa olevaa oikeutta. Sen tavoitteena on selvittää tulkinta ja systematisointi. (Hirvonen 2011, 22.) Voimassa olevan oikeuden sisältö on tutkimusongelma käsillä olevassa oikeusongelmassa. Sen lähteet pohjautuvat voimassa oleviin oikeuslähteisiin. Lähteiden käytössä on olennaista huomioida niiden järjestys. Voidaan siis sanoa, että lainoppi hyödyntää voimassa olevaa oikeutta ja oikeusjärjestystä ja tekee näin tutkimusta tulkintaa varten. (Husa ym. 2010, 20.)

Oikeusnormit voidaan jakaa normikannanottoihin sekä tulkintakannanottoihin. Välillä erottelu näiden termien välillä ontuu. Voimassa oleva oikeus ja lainmerkitys eivät aina kohtaa muista oikeuslähteistä löytyvän materiaalin kanssa. Tämä on seikka, jota lainoppi pyrkii selvittämään. Lainoppi tutkii myös oikeusperiaatteita eli tuottaa erilaisia kannanottoja. (Hirvonen 2011, 22–24.)

3 KESKEISIMMÄT KÄSITTEET

Tässä kappaleessa käymme läpi opinnäytetyömme kannalta keskeisimmät käsitteet. Käsitteiden määritelmiä on kerätty lähteistä, jotka olemme katsoneet luotettaviksi, ja muokattu lukijalle mahdollisimman helposti ymmärrettävään muotoon.

Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tunnusmerkistöjen tekojen tulkinnan kannalta tärkeiksi käsitteiksi nousevat *sukupuoliyhteys* ja *seksuaalinen teko*, jotka määritellään suomen lainsäädännössä rikoslain 20 luvun 23 pykälässä. Edellä mainitut käsitteet nousevat lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tunnusmerkistöissä keskeisiksi, minkä vuoksi niiden sisäistäminen on tärkeää. Lisäksi keskeisiksi käsitteiksi nousevat *tahallisuus* sekä *olosuhdetahallisuus*.

3.1 Sukupuoliyhteys

”Sukupuoliyhteydellä tarkoitetaan tässä laissa sukuelimellä tehtävää taikka sukuelimeen tai peräaukkoon kohdistuvaa seksuaalista tunkeutumista toisen kehoon, toisen sukuelimen ottamista omaan kehoon taikka toisen sukuelimen tai peräaukon koskettelua sukuelimellä tai suulla.” (RL 20:23 (8.7.2022/723)).

Käsitteellä tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö seksuaalisesti tunkeutuu toisen sukuelimeen tai peräaukkoon taikka tunkeutuu toisen kehoon sukupuolielimellä. Edellä mainittu tunkeutuminen voi täytyä joko esineellä, sukuelimellä tai muulla kehon osalla. (Ojala 2022, 85.) Sukupuoliyhteyden määritelmään kuuluu myös esineellä tunkeutuminen toisen sukuelimeen tai peräaukkoon seksuaalisessa merkityksessä (Ojala 2022, 87).

Määritelmästä esimerkkinä voisi olla naisen sukuelimen koskettelu sukuelimellä tai suulla niin, ettei koskettelu etene ulkoista sukuelintä syvemmälle. Toisena esimerkkinä määritelmään soveltuvasta tapauksesta on miehen sukuelimen koskettelu sukuelimellä tai suulla kuitenkaan ottamatta sitä omaan kehoon. (HE 13/2022 vp, 134.)

Miehen sukupuolielimellä tapahtuvan vaginaan kohdistuvan sukupuoliyhteyden lisäksi sukupuoliyhteys voi olla sukuelimellä anaalista eli peräaukkoon kohdistuvaa tai oraalista eli suuhun kohdistuvaa (Ojala 2022, 85). Kuitenkaan esimerkiksi tekopeniksellä tai siihen rinnastettavalla esineellä tapahtuvaa tunkeutumista uhrin suuhun ei pidetä säännöksen mukaisena

sukupuoliyhteytenä, mutta taas sukuelimeen tai peräaukkoon tunkeutuminen edellä mainitulla esineellä on sukupuoliyhteyttä. Peräaukkoon tunkeutuminen on lain mukaan yhtä paheksuttavaa kuin sukuelimeen tunkeutuminen. (Ojala 2022, 86.)

Edellä mainitun lisäksi myös tietyt koskettamalla tapahtuvat teot katsotaan kuuluvan sukupuoliyhteyden piiriin. Sukupuoliyhteydeksi katsotaan, jos tekijä koskettelee uhrin sukuelintä tai peräaukkoa suullaan tai sukuelimellään. Sukupuoliyhteyden määritelmä on neutraali sen suhteen, kumpi on tekijä ja kumpi kohde (HE 13/2022 vp, 134.) Suulla koskemisen piiriin kuuluu kielellä koskeminen. Koskettelulla tai koskettamisella tarkoitetaan muuta kuin hetkellistä ja kevyttä hipaisemista (HE 13/2022 vp, 134.) Koskettelu voi tapahtua joko samaa tai eri sukupuolta kohtaan (Ojala 2022, 86). Määritelmä ei edellytä, että uhri ja tekijä ovat eri sukupuolta (Ojala 2022, 87).

3.2 Seksuaalinen teko

”Seksuaalisella teolla tarkoitetaan tässä laissa sellaista tekoa, joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen.” (RL 20:23 (8.7.2022/723)).

Seksuaalisen teon piiriin katsotaan teko, joka tekijä ja uhri sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen (HE 6/1997 vp, 188–198., HE 13/2022 vp, 125). Määritelmän mukainen seksuaalisen teon olennaisuus arvioidaan objektiivisin perustein (Ojala 2022, 221). Sillä ei ole väliä, tehdäänkö teko nimenomaan koskettamista käsittävillä seksuaalisilla teoilla vai muulla tavalla, kuten esimerkiksi siten, että tekijä saa uhrin osallistumaan hänen seksuaaliseen itsetyydytykseensä tai seksuaaliseen kanssakäymiseen ilman uhrin vapaaehtoisuutta. Edellä mainitussa esimerkissä tekijä loukkaa uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (Ojala 2022, 221.)

Lapseen kohdistuvaksi seksuaaliseksi teoksi voidaan katsoa esimerkiksi pornon näyttäminen lapselle, jonka kehitykselle siitä on haittaa (HE 13/2022 vp, 127). Lisäksi seksuaalisena tekona voidaan pitää toisen henkilön sukupuolielinten kuvaamista ilman, että kuvattavana olevalta henkilöltä on tähän lupaa (HE 13/2022 vp, 109).

3.3 Tahallisuus ja olosuhdetahallisuus

Tahallisuus suhteessa asianomistajan ikään on oleellinen seikka kaikissa lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Suomen rikoslaissa (16.8.1996/626) rangaistavuus edellyttää aina, että rikoksen tekijä on toiminut huolimattomasti tai tahallisesti (RL (16.8.1996/626) 3:5.1). Edellä mainittu tuki riippuu sovellettavana olevasta tunnusmerkistöstä. Rikoslaissa on siis säännelty tunnusmerkistöt niin, että teko on rangaistava vain tahallisena, ellei erikseen säädetä huolimattomuutta rangaistavaksi. (Korkka-Knuts ym. 2020, 120.)

Tahallisuuden edellytyksenä on se, että tekijä on tehnyt jonkin oikeudenvastaisen teon tahallisesti. Tällöin tekijä on joko tarkoittanut aiheuttaa seurauksen tai pitänyt sen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. (RL (16.8.1996/626) 3:6.) Tekijä on siis tehnyt tietoisensa päätöksen vaarantaa tai loukata kohteena olevan oikeudellisesti suojattuja etuja (Tapani ym. 2019, 263). Mikäli tekijä on pitänyt seurausta tarkoittamaansa seuraukseen nähden varmasti liittyvänä, on tunnusmerkistön mukainen seuraus myös luettavissa tahallisesti aiheutetuksi. Teko on rangaistavana tahallisena vasta silloin, kun se täyttää koko oikeudenvastaisen teon. (RL (16.8.1996/626) 3:6.)

Tahallisuutta arvioitaessa kyse on siitä, mitä tekijä on tekohetkellä tahtonut ja mieltänyt (Tapani ym. 2019, 264). Tekijän ei ole mahdollista vaikuttaa omalla toiminnallaan kaikkiin tunnusmerkistön kannalta merkityksellisiin seikkoihin, minkä vuoksi tahallisuudessa erotellaan seurausten ja olosuhteiden merkitys. Esimerkiksi tekijä ei voi omalla toiminnallaan vaikuttaa asianomistajan ikään eli siihen, että asianomistaja on alle 16-vuotias, mutta tekijän tietoisuus asianomistajan iästä voi vaihdella. (Tapani ym. 2019, 264–265.) Tunnusmerkistön täyttymistä arvioitaessa voidaan katsoa, kuinka hyvin tekijä oli selvillä teon hetkellä olosuhteiden käsillä olosta tai oliko tekijä mahdollisesti pitänyt olosuhteiden käsillä oloa varsin todennäköisenä (HE 44/2002 vp, 73–74). Hyvä esimerkki tästä on edellä mainittu ikäkysymys. Oliko rikoksen tekijä tietoinen, että rikoksen uhri oli alle 16vuotias?

Tahallisesti aiheutetut teot jaetaan seuraus- ja olosuhdetahallisuuteen. Seuraustahallisuutta ei käsitellä edelle kerrottua tarkemmin, koska lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten arvioinnissa olosuhdetahallisuudella on usein huomattavasti suurempi merkitys. Olosuhdetahallisuus on termi, jota ei löydy rikoslaista. Olosuhdetahallisuus tarkoittaa käytännössä sitä, että tekijä ei ole teon hetkellä selvittänyt kaikkia käsillä olevia asioita, joita tunnusmerkistön täytyminen edellyttää. Tilanne voi olla myös se, että tekijä erehtyy jonkun teon relevanteista seikoista (Tapani ym. 2008, 228.) Tietämättömyys ei poista rikosvastuuta. Tarkoituksellinen tietämättömyys onkin olosuhdetahallisuuden yksi ongelmakohdista. (Tapani ym. 2008, 229.) Tahallisuusarviointia tehdessä pitää huomioida tekijän tekohetken päätös olla hankkimatta lisää tietoa. (Tapani ym. 2008, 230.)

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön osalta tekijän tulee tiedostaa, että lapsi alle 16-vuotias. Pelkkä väitös siitä, ettei tekijä ollut tietoinen uhrin iästä, on näyttönä heikko. Näin on myös tilanteessa, jossa uhri kertoo tekijälleen olevansa 16 vuotta täyttänyt. Korkein oikeus on ottanut kantaa useisiin tällaisiin tapauksiin, jossa tekijä vetoaa olosuhdetahallisuuteen. Ratkaisussaan KKO 2014:54 korkein oikeus on soveltanut todennäköisyystahallisuutta. Tällöin on riittävää, että tekijän on täytynyt ymmärtää uhrinsa olevan alle 16-vuotias. Tällaiset seikat ovat arvioitavissa lapsen

kehitysvaiheen, tapaamisolosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella. Myös epäily siitä, että lapsi on alle 16-vuotias riittää siihen, että tekoa voidaan arvioida lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä. (Ojala 2022, 236.) Tilanteet, joissa tekijä on voinut uskottavasti erehtyä lapsen ikää koskevasta olosuhteesta, arvioidaan aina erikseen. Joskus todistelu riittää osoittamaan, että tekijän tahallisuus kattaa myös lapsen olevan alle suojaikärajan, mutta valitettavasti aina näin ei tapahdu, jolloin tuomio jää antamatta.

4 LAINSÄÄDÄNTÖ LAPSIIN KOHDISTUVIEN SEKSUAALIRIKOSTEN OSALTA

Varsinkin lapsiin kohdistuvat tunnusmerkistöt ovat sisällöltään ja sovellusalaltaan laajoja sekä pitävät sisällään tekotavoiltaan erityisiä piirteitä. Vuonna 2023 alkuvuoden lakiuudistuksen myötä nämä otettiin huomioon ja rikoslaki jaettiin pääsääntöisesti erikseen alle kuusitoista vuotta nuorempiin lapsiin ja aikuisiin kohdistuviin rikoksiin (HE 13/2022 vp, 96). Jaon tarkoituksena oli huomioida entistä paremmin lapsiin kohdistuvat teot sekä selkeyttää niihin kohdistuvia säännöksiä (HE 13/2022 vp, 96).

Hallituksen esityksen HE 13/2022 vp mukaan uusien säännösten lähtökohtana on lapsen koskemattomuus (HE 13/2022 vp, 53). Tavoitteena taas säännöksillä on henkilökohtaisen koskemattomuuden suojan ja itsemääräämisoikeuden parantaminen lasten häiriöttömän kehityksen ja koskemattomuuden turvaamiseksi (HE 13/2022 vp, 96).

Lainsäädäntö katsoo lapselle suojaikärajan, joka on 16 vuotta. Lapsiin, jotka ovat suojaikärajan alle, kohdistuviin tekoihin sovelletaan erityissäännöksiä, joissa lähtökohtaisesti määritellään seksuaaliset teot rangaistavaksi lapsen suhtautumisesta riippumatta. Lisäksi lakiuudistuksen myötä alle suojaikärajan olevaan henkilöön kohdistuvien rikoksien rangaistusasteikot ankaroituivat. (HE 13/2022 vp, 97.)

Kaikki opinnäytetyössä käsiteltävät teot ovat rangaistavia vain, jos teko on tehty tahallisesti. Olennaisia seikkoja kaikkien tapauksien kokonaisarviointia tehdessä ovat tekijä, teon kohde ja teko-olosuhteet. Kaikkien käsiteltävien tekojen yritykset ovat rangaistavia.

4.1 Lapsenraiskaus (RL 20:12)

”Joka on sukupuoliyhteydessä kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa, on tuomittava lapsenraiskauksesta vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Lapsenraiskauksesta tuomitaan myös se, joka on sukupuoliyhteydessä kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneen lapsen kanssa, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden.

Yritys on rangaistava.” (RL 20:12 (8.7.2022/723).)

Sukupuoliyhteydessä oleminen kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa on rikoslain 20 luvun 12 pykälän 1 momentin nojalla lapsenraiskaus. Termi käsittää siis lasten kanssa tapahtuneet sukupuoliyhteydet. (HE 13/2022 vp, 125.) Käsite sukupuoliyhteys on määritelty kappaleessa neljä *Keskeisimmät käsitteet*. Tarkastelussa on syytä huomioida, että sillä, kumpi osapuolista on ollut aloitteellinen, ei ole tunnusmerkistön täyttymisen kannalta merkitystä (HE 13/2022 vp, 23).

Säännöksen soveltamisen kannalta tahallisuutta kuitenkin edellytetään, ja sen avulla pyritään suojaamaan alle 16-vuotiaan lapsen täydellinen koskemattomuus. Lapsen suostumus itsessään ei vaikuta tunnusmerkistön täyttymiseen. Myöskään muilla raiskauksen pykälässä mainituilla seikoilla kuten painostuksella tai väkivallan käytöllä ei ole merkitystä tunnusmerkistön täyttymisen kannalta. Nämä seikat vaikuttavat vain rangaistuksen mittaamiseen. (HE 13/2022 vp, 123.)

Tiivistetysti voidaan sanoa, että raiskaussäännöksessä keskeisintä on vapaaehtoisuus, joka voi puuttua, vaikka henkilöä ei olisikaan pakotettu sukupuoliyhteyteen esimerkiksi uhkaamalla tai väkivalloin (HE 13/2022 vp, 98). Lapsenraiskauksessa tätä suostumusta ei edellytetä. Raiskaus RL 20:1 §:n (8.7.2022/723) säännöksessä siis arvioidaan vapaaehtoisuuden puuttumista ja valinnanmahdollisuutta, mutta lapsenraiskauksessa rangaistavaa on olla sukupuoliyhteydessä alle 16-vuotiaan kanssa. Säännöksen teon eli sukupuoliyhteyden moitittavuuden arviointiin vaikuttavat lapsen iän lisäksi muun muassa lapsen taivuttelu, houkuttelu tai muu epäasiallinen vaikuttaminen (HE 13/2022 vp, 123).

4.1.1 Lapsenraiskauspykälän soveltuvuus

Jos teossa täyttyy myös RL 20:1 §:n 1–2 momentin tunnusmerkistö, teosta ei rangaista erikseen tämän pykälän mukaisesti (HE 13/2022 vp, 123). Tämä johtuu siitä, että kyseessä on konkurrenssitilanne ja uhri on alaikäinen lapsi. Lisäksi kysymykseen voi tulla myös tilanne, jossa rikosentekijä on itsekin nuori. Mikäli näin olisi ja teon kohde olisi myös lähellä 16-vuoden suojaikärajaa mutta kuitenkin yli 15-vuotias eli Suomen lain mukaan rikosoikeudellisesti vastuussa, voisi kysymykseen tulla 12 §:n sijaan 16 §:ssä säädetty lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva säännös. Tätä käsitellään myöhemmin tässä työssä. (HE 13/2022 vp, 123–124 ja RL (16.8.1996/626) 3:4.1.)

4.1.2 Lapsenraiskauksessa käytetty väkivalta ja sillä uhkaaminen

Lapsenraiskaukseen voi sisältyä väkivaltaa tai sillä uhkaamista, mutta se ei ole välttämätöntä tunnusmerkistön mukaisuuden täyttymisen kannalta (HE 13/2022 vp, 101–102). Kuten raiskauspykälässäkin (RL 20:1), lapsenraiskauksessa käytetty väkivalta on kuitenkin lievempää verrattuna törkeään tekemuotoon kuuluvan ankaroitamisperusteen sisältämään vakavampaan väkivaltaan (HE 13/2022 vp, 101). Väkivallan asteeksi voi riittää hyvinkin vähäinen väkivalta (Ojala 2022, 103).

Lapsenraiskaukseen kuuluva väkivalta voi olla esimerkiksi:

- kiinnipitämistä
- kaatamista
- kämmenellä tai nyrkillä tapahtuvaa lyömistä
- potkimista
- raahaamista (HE 13/2022 vp, 101)

Sillä, vastusteleeko uhri teon hetkellä väkivaltaa vastaan, ei ole merkitystä sille, onko kyseessä lapsenraiskaus (HE 13/2022 vp, 101). Väkivallan käytön tai sillä uhkaamisen lisäksi lapsi voidaan pakottaa sukupuoliyhteyteen myös muulla tavalla uhkaamalla. Tällä uhkaamisella tarkoitetaan sitä, että lapsen tahtoon vaikutetaan niin, että hänen täytyy alistua sukupuoliyhteyteen tekijän kanssa (Ojala 2022, 112). Uhkaamalla pakottaminen käsittää väkivallan käytöllä uhkaamisen lisäksi muun vakavana pidettävän uhkauksen (Ojala 2022, 113). Uhkan käyttäminen tekee lapsenraiskauksesta entistä moitittavamman.

4.1.3 RL 20:12.2 Tekijänä lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa oleva henkilö lapsen ollessa 16–17-vuotias

Lapsenraiskauksena voidaan pitää myös tilannetta, jossa tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden. Tällöin lapsen tulee olla vähintään 16vuotias mutta alle 18-vuotias. (RL 20:12.2(8.7.2022/723).) Vanhempaan rinnastettava henkilö voi olla esimerkiksi lasta säännöllisesti tapaava äitipuoli, lapsen vanhemman pitkäaikainen seurustelukumppani tai muu henkilö, joka on vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapsen elämässä. Vanhempaan rinnastettavan henkilön ei välttämättä tarvitse asua samassa taloudessa lapsen kanssa. (HE 13/2022 vp, 124.)

4.2 Törkeä lapsenraiskaus (RL 20:13)

”Jos lapsenraiskauksessa

- 1) käytetään tai uhataan käyttää vakavaa henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,*
- 2) rikoksen tekee useampi kuin yksi henkilö,*
- 3) rikoksella aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä,*
- 4) rikos tehdään erityisen raa’alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla,*
- 5) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa tai*
- 6) rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi*

ja lapsenraiskaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä lapsenraiskauksesta vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.

Yritys on rangaistava.” (RL 20:13(8.7.2022/723).)

Törkeästä lapsenraiskauksesta on kyse silloin, kun lapsi on raiskattu ja tekoon liittyy ankaroittamisperuste ja se on kokonaisarvostellen törkeä. Törkeä lapsenraiskaus sisältää kokonaisuudessaan kuusi ankaroittamisperustetta, jotka on lueteltu pykälässä. Törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistön kohdan 1–4 ankaroittamisperusteet vastaavat törkeän raiskauksen (RL 20:2 (8.7.2022/723)) ankaroittamisperusteita.

4.2.1 Vakavan väkivallan käyttäminen tai sellaisella uhkaaminen ja vaikean ruumiinvamman, vakavan sairauden tai hengenvaarallisen tilan aiheuttaminen

” – – 1) käytetään tai uhataan käyttää vakavaa henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, – –.” (RL 20:13.1,1(8.7.2022/723)).

Momentin 1 kohdan vakava väkivalta tarkoittaa väkivaltaa, joissa väkivallan aste ei aivan vastaa törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistöissä tarkoitettua väkivaltaa (HE 13/2022 vp, 106 ja Ojala

2022, 147). Törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistön tarkoittama väkivalta voi siis olla käsillä, vaikkei törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistö täyttyisikään väkivallan osalta (Ojala 2022, 147). Mikäli väkivalta tulisi kyseeseen, olisi se tässä vakavampaa kuin perusmuotoisessa säännöksessä. Hallituksen esityksen HE 13/2022 vp mukaan vakavaksi väkivallaksi voidaan katsoa esimerkiksi

- erityisen voimakas tai useasti toistuva nyrkillä lyöminen tai potkaiseminen päähän
- erityisen voimakas tai useasti toistuva lyöminen tylpällä esineellä
- veitsellä viiltäminen
- hengittämistä salpaava kuristaminen
- erityisen voimakas tönäisy seinää tai kovaa pintaa vasten
- erityisen kivulias raajojen vääntäminen (HE 13/2022 vp, 106).

Esimerkkinä vakavalla väkivallalla uhkaamisesta voidaan käyttää tilannetta, jossa uhataan hakata uhri miltei kuoliaaksi, mikäli tämä ei suostu sukupuoliyhteyteen. Fyysinen väkivalta tai esimerkiksi ampuma- tai teräaseen pitäminen kädessä voidaan lukea vakavan väkivallan käytöksi samoin kuin aseiden pitäminen ohimolla tai teräaseen pitäminen uhrin kaulalla. (Ojala 2022, 151.)

Säännöksen ensimmäisen kohdan mukainen vakava väkivalta tai sellaisella uhkaaminen tulee tapahtua raiskauksen yhteydessä, jotta voitaisiin soveltaa törkeää lapsenraiskausta törkeän pahoinpitelyn sijaan (HE 13/2022 vp, 106). On kuitenkin muistettava se, että vaikka teossa ei täyttyisi vakavan väkivallan käyttö, se on mahdollista arvioida törkeäksi lapsenraiskaukseksi. Tällöin tekijän on raiskauksella aiheutettava tahallisesti lapselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila. (HE 13/2022 vp, 107.)

Törkeässä lapsenraiskauksessa vakavan väkivallan lisäksi kyse voi olla myös raiskauksen mukana aiheutetusta vaikeasta ruumiinvammasta, vakavasta sairaudesta tai hengenvaarallisesta tilasta (Ojala 2022, 151). Kun kysymys on vakavan seurauksen aiheuttamisesta raiskauksella, tulee edellä mainittu seuraus olla aiheutettu tahallisesti. Vaikeiksi ruumiinvammoiksi voidaan esimerkiksi laskea murtumat, toisen silmän näkökyvyn oleellinen alentuminen tai kuulon menettäminen toisesta korvasta. Raiskauksesta aiheutuvat henkiset oireet eivät yleensä lukeudu tähän ankaroittamisperusteeseen. (Ojala 2022, 152.)

Vakava sairaus taas voisi olla sukupuolitauti, joka tarttuu teon yhteydessä. Sukupuolitauteja on erilaisia, joista esimerkiksi HIV-infektio luetaan vakavaksi. Edellytyksenä ovat viruksen tarttuminen ja tahallisuus. Hoitamattoman HIV-infektion kanssa kysymykseen tulee tekijän tahallisuuden arviointi. (Ojala 2022, 152.) Jossakin tapauksissa henkisen terveyden vahingoittuminen voidaan lukea vaikeaksi ruumiinvammaksi tai vakavaksi sairaudeksi. Näissä tapauksissa henkisen

terveyden vahingoittumisen tulee olla riittävän vakavaa. Tulkinta-apua arviointiin voi saada esimerkiksi liikenne- ja potilasvahinkolautakunnan korvausohjeiden luokittelusta (Ojala 2022, 153.)

Hengenvaarallisessa tilassa on kyse konkreettisesta vaarasta hengenmenetykseen. Tällainen voi muodostua esimerkiksi tilanteessa, jossa tekijä käyttää uhriinsa teräasetta. On otettava huomioon, ettei esimerkiksi kuristaminen välttämättä merkitse hengenvaarallisen tilan aiheuttamista, vaikka se aiheuttaakin konkreettisen vaaran. KKO 1998:1 ratkaisussa tekijä oli kuristanut uhria vuoroin käsillä ja vyöllä kaulasta aiheuttaen tälle tajunnanmenetyksen. Korkein oikeus totesi, että uhri oli ollut kuristamisen seurauksena konkreettisessa hengenvaarassa, koska kyseeseen tuli vaara heijasteelliseen sydänpysähdykseen. Teko oli aiheuttanut nirhaumien ja verenpurkaumien lisäksi vakavia hengitysvaikeuksia ja shokkitilan. Pahoinpitely itsessään ei ollut aiheuttanut hengenvaarallista tilaa. (Ojala 2022, 154.)

4.2.2 Rikoksen tekee useampi kuin yksi henkilö

” – – 2) rikoksen tekee useampi kuin yksi henkilö, – –.” (RL 20:13.1,2(8.7.2022/723)).

Koska kahden tai useamman henkilön raiskaamaksi joutuminen aiheuttaa erityistä kärsimystä uhrille, on pykälän toisena ankaroitamisperusteena se, että rikoksen tekee useampi kuin yksi henkilö (HE 13/2022 vp, 107). Tekijöitä ollessa useampi kuin yksi, riittää, että joku heistä on sukupuoliyhteydessä uhrin kanssa. Rikoksumppani voi esimerkiksi pitää kiinni uhrista toisen tekijän ollessa sukupuoliyhteydessä tämän kanssa. Mikäli tekijät ovat vuoron perään tai yhtäaikaaisesti sukupuoliyhteydessä uhrin kanssa, tulee ankaroitamisperuste kyseeseen silloinkin. (Ojala 2022, 156.) Ei ole merkitystä, onko kyseessä oraalinen vai anaalinen sukupuoliyhteys vai määritelmäsäännöksen tarkoittama koskettelu. (Ojala 2022, 157.)

4.2.3 Rikoksella aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä

” – – 3) rikoksella aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä, – – .” (RL 20:13.1,3(8.7.2022/723)).

Edellä mainittu lainaus momentin 3 kohdasta tarkoittaa lapsenraiskausta, johon liittyy erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä. Erityisen tuntuva henkinen kipu tai ruumiillinen kärsimys voi aiheutua lapsenraiskauksen seurauksena, vaikkei lapsenraiskauksessa olisi käytetty vakavaa väkivaltaa tai aiheutettu vakavaa fyysistä seurausta. (HE 13/2022 vp, 107.) Säännöksen ankaroitamisperusteessa ei ole kyse abstraktista käsillä olevasta vaarasta, vaan siitä, että tämä erityisen tuntuva henkinen tai ruumiillinen kärsimys aiheutuu nimenomaisesti käsillä olevassa tapauksessa ja sen olosuhteissa. Jokaisessa tapauksessa teko-olosuhteet arvioidaan erikseen,

jolloin myös arvioidaan, milloin on kysymys erityisen tuntevasta henkisen tai ruumiillisen kärsimyksen aiheutumisesta (Ojala 2022, 157.)

Erityistä henkistä kärsimystä lapselle voi aiheuttaa esimerkiksi se, että lapsen raiskausta joutuu seuraamaan läheinen ihminen, vaikkei hän osallistuisi itse tekoon (HE 13/2022 vp, 107). Toiseksi esimerkiksi erityisestä henkisestä tai fyysisestä kärsimyksestä voidaan katsoa tilanne, jossa lapsi joutuu raiskatuksi poikkeuksellisen pelottavalla tavalla tai pelottavassa ympäristössä: esimerkiksi lapsi viedään hänelle ennestään vieraaseen rakennukseen, jossa rajoitetaan hänen liikkumistaan tai aiheutetaan hänelle erityistä ruumiillista kärsimystä (HE 13/2022 vp, 107 ja Ojala 2022, 159).

Hallituksen esityksessä HE 13/2022 vp tuodaan ilmi esimerkki, jossa lapsenraiskauksen yhteydessä mahdollinen lapsesta väkivaltainen kiinnipitäminen voi jo aiheuttaa itsessään erityisen tuntuva henkistä tai fyysistä kärsimystä lapselle (HE 13/2022 vp, 124). Lapsi on lähtökohtaisesti heikommassa asemassa aikuiseen nähden ja tämä on otettava tapauskohtaisesti huomioon arvioitaessa ankaroittamisperusteita. Tämän vuoksi alle 16-vuotiaisiin kohdistuneiden tapauksien ankaroittamisperusteiden kattavat teot ovat kirjoiltaan laajempia. (HE 13/2022 vp, 124.)

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2014:85 uhrille oli aiheutunut teko-olosuhteiden osalta vain vähäisiä ruumiillisia vammoja. Tapauksessa uhrin vapaus oli kuitenkin riistetty useiksi tunneiksi ja hänet oli saatettu pelkotilaan, joka mahdollisti teon jatkumisen vastarinnan murtuessa. Uhri oli joutunut kahden tekijän kanssa useisiin sukupuoliyhteyksiin. Nöyryyttävät olosuhteet ja pitkä ajallinen kesto aiheuttivat uhrille henkistä kärsimystä ja posttraumaattisen stressireaktion, vaikka fyysiset vammat jäivätkin vähäisiksi. (Ojala 2022, 159.)

4.2.4 Raiskaus tehdään erityisen raaka, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla

” – – 4) rikos tehdään erityisen raaka, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla, – –.” (RL 20:13.1,4(8.7.2022/723)).

Momentin 4 kohdan ankaroittamisperuste edellyttää, että tekotapa on erityisen raaka, julma tai nöyryyttävä. Ankaroittamisperusteen erityisen raaka ja erityisen julma tekotapa vastaavat törkeän pahoinpitelyn toista ankaroittamisperustetta (HE 13/2022 vp, 107). Raakuudessa painopiste on väkivallan fyysisessä karkeudessa, ja julmuus voi taas ilmetä puolustuskyvyttömään kohdistuvana väkivaltana. Erityisen nöyryyttävällä tavalla tehdyksi raiskaukseksi voidaan katsoa tilanne, jossa raiskaus tapahtuu muiden ihmisten nähden tai jossa uhria nöyrytetään muulla tavoin. (HE 13/2022 vp, 107.)

Hallituksen esityksestä HE 13/2022 vp ei suoranaisesti käy ilmi, mikä tekee tekotavasta erityisen raakan tai julman. Arvioidessa edellä mainittua voidaan ottaa huomioon samoja

ankaroittamisperusteiden piirteitä, joita on otettu huomioon arvioitaessa törkeää pahoinpitelyä (Ojala 2022, 161). Jos rikoksen tekijä on potkinut uhriaan päähän sekä kohdistanut pahoinpitelyn puolustuskyvyttömään uhriin, on tällöin törkeässä pahoinpitelyssä kyse erityisen raa'alla ja julmalla tavalla tehdystä teosta (Ojala 2022, 161).

Timo Ojala kertoo kirjassaan *Seksuaalirikokset*, että törkeän raiskauksen tekotavan raakuutta ja julmuutta arvioitaessa korostuvat käytetyn väkivallan karkeus sekä uhrille aiheutetun pelon, kärsimyksen ja kauhun aiheuttamisen ulottuvuudet (Ojala 2022, 161.) Koska törkeän lapsenraiskauksen momentin 4 kohdan ankaroittamiskriteeri on sama kuin törkeässä raiskauksessa, voidaan arvioinnissa käyttää samoja tulkintoja. Näin ollen törkeän lapsenraiskauksen tekotavan raakuutta arvioitaessa korostuvat myös teossa käytetyn fyysisen väkivallan karkeus sekä julmuuden kohdalla edellä mainitut pelon, kärsimyksen sekä kauhun aiheuttamisen ulottuvuudet uhrille.

Eryyisen raaka ja julma tekotapa ovat olleet esillä törkeää pahoinpitelyä koskevassa korkeimman oikeuden ratkaisussa 2014:22, jossa tekijät olivat tehneet uhrille ruumiillista väkivaltaa. Uhri oli haettu tekopaikalle, jossa häntä oli pahoinpidelty noin kolme tuntia. Uhri oli joutunut kuristetuksi, minkä seurauksena hän oli menettänyt tajuntansa. Häntä oli lyöty mailalla tai pampulla, hänet oli riisuttu alastomaksi, hänelle oli pistetty kuristuspana, ja hänen kätensä ja jalkansa oli sidottu ilmastointiteipillä. Lisäksi uhria oli viillellyt veitsellä ja poltettu kaasupolttimella, ja hänen korvastaan oli leikattu pala saksilla. Tekovälineet olivat olleet hengenvaarallisia, ja käytetty väkivalta oli ollut ihmisarvoa alentavaa. Teko oli tehty erityisen raa'alla ja julmalla tavalla. (Ojala 2022, 162.)

4.2.5 Eryyinen vahingon vaara iän tai kehitystason vuoksi

” – – 5) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa tai – –.” (RL 20:13.1,5(8.7.2022/723)).

Kohdan viisi *”on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa”* -käsitteessä on kyse abstraktisesta vaarasta (Boucht & Frände 2019, 49). Edellä mainittu käsite ei edellytä konkreettisesti erityisen vahingon aiheutumista vaan sitä, että käsillä olevasta tapauksesta tyypillisesti aiheutuu kuvattu seuraus, joka arvioidaan yleisen elämäkokemuksen perusteella (Ojala 2012, 89 ja Boucht & Frände 2019, 49). Tunnuksmerkistön täytyminen ei siis edellytä, että lapselle olisi aiheutunut tapauksen johdosta erityistä vahinkoa vaan että tyypillisesti teosta sellaista aiheutuu (Ojala 2012, 89).

Momentin 5 kohdassa ankaroittamisperuste liittyy uhrin ikään. Yleensä mitä nuorempi ja kehittymättömämpi lapsi on kyseessä, sitä suurempi vahinko on niin ruumiillisesti kuin henkisestikin. Useita vuosia 16:ta vuotta nuoremmalle lapselle sukupuoliyhteys ja useimmat seksuaaliset teot ovat yleensä omiaan aiheuttamaan sellaista vahinkoa, johon pykälässä viitataan.

Tämä ei kuitenkaan poissulje sitä, etteikö myös vanhempaan lapseen kohdistuva lapsenraiskaus voisi aiheuttaa yhtä suurta vahinkoa lapsen kehitystason vuoksi. Arvioinnissa otetaan lisäksi huomioon teon tyyppi, olosuhteet ja tekijän ikä. (HE 13/2022 vp, 124–125.)

4.2.6 Lapsen tekijää kohtaan tuntema erityinen luottamus

” – – 6) rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi – –.” (RL 20:13.1,6(8.7.2022/723)).

Kohdan 6 ankaroittamisperusteessa on kyse ihmissuhteista. Jos lapsenraiskauksen tekijä on lapselle läheinen, on se yleensä erityisen vahingollista lapselle. Tämä johtuu siitä, että tilanne on omiaan aiheuttamaan ristiriitoja sekä pitkäaikaista vahinkoa lapsen kasvuun ja kehitykselle. Jos lapsi kokee rikoksen tekijää kohtaan erityistä luottamusta, olisi hänellä pitänyt olla mahdollisuus turvautua tekijään. Esimerkkejä tällaisista luotetuista henkilöistä ovat muun muassa lapsen opettaja taikka äiti- tai isäpuoli. Tällaisen suhteen vuoksi rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa. (HE 13/2022 vp, 125.) Kyseistä ankaroittamisperustetta arvioitaessa riittää, että käsillä on pelkkä vahingon vaara. Konkreettisesti siis vahinkoa ei tarvitse olla tapahtunut lapselle, vaan vahingon vaara riittää. Lisäksi myös lapsen ikä, teon luonne ja muut olosuhteet tulee huomioida, kun arvioidaan erityisen vahingon vaaran aiheutumista lapselle. (HE 13/2022 vp, 125.)

Aina rikoksentekijä, joka on säännöksen tarkoittamassa erityisen luottamuksen tai muuten erityisessä asemassa, ei välttämättä ole lapsen vanhempi. Rikoksentekijä voi olla myös kodin ulkopuolinen henkilö, joka on saavuttanut edellä mainitun aseman lapseen nähden. (HE 13/2022 vp, 125.) Tämä asema voi perustua esimerkiksi uskonnolliseen tai muuhun vakaumukseen eli henkiseen sitoutumiseen. Toinen esimerkki voi olla, että lapsi on harrastuksensa johdosta riippuvainen vanhemmasta henkilöstä. Kyseeseen voisivat tulla esimerkiksi harrastuksen ohjaaja tai valmentaja. (HE 13/2022 vp, 125.)

4.2.7 Lapsenraiskauksen kokonaistörkeyden arviointi

Kuten edellä on jo mainittu, tulee ankaroittamisperusteen täyttymisen lisäksi teon olla kokonaisarvostellen törkeä, jotta teko voidaan katsoa törkeäksi lapsenraiskaukseksi. Pelkän ankaroittamisperusteen täytyminen ei riitä siihen, että teko arvioitaisiin kokonaisuudessaan törkeäksi. Usein useamman kuin yhden ankaroittamisperusteen täytyminen puoltaa sitä, että teko voitaisiin arvostella kokonaisuutena törkeäksi. Toki on myös tilanteita, joissa teon ilmenemistapa on niin vahingollinen taikka vaarallinen, että se voidaan arvostella kokonaisuutena törkeäksi jo yhdenkin ankaroittamisperusteen täytyessä. (Ojala 2022, 177.)

Lapsenraiskauksen kokonaistörkeyden arviointia ei suoranaisesti määritellä hallituksen esityksessä HE 13/2022 vp. Se jättää kokonaistörkeyden arvioinnin oikeuskäytännön tehtäväksi. Jokaisessa tapauksessa kokonaistörkeys arvioidaan omana tapauksenaan, missä hyödynnetään mahdollisesti aikaisempia oikeudessa tehtyjä ratkaisuja.

4.3 Seksuaalinen kajoaminen lapseen (RL 20:14)

”Joka koskettelemalla tai muulla tavoin tekee kuuttatoista vuotta nuoremmalle lapselle muun kuin 12 §:ssä tarkoitetun seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan tämän kehitystä, tai saa tämän ryhtymään sellaiseen tekoon, on tuomittava seksuaalisesta kajoamisesta lapseen vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Seksuaalisesta kajoamisesta lapseen tuomitaan myös se, joka tekee 1 momentissa tarkoitetun teon kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneelle lapselle, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden.

Yritys on rangaistava.” (RL 20:14(8.7.2022/723).)

Säännös eroaa lapsenraiskauksen säännöksestä siten, että säännöksessä on kyse muista seksuaalisista teoista kuin sukupuoliyhteydestä. Käsite sisältää ne lapsiin kohdistuvat seksuaaliset teot, jotka ovat omiaan vahingoittamaan lapsen kasvua ja kehitystä (HE 13/2022 vp, 125). Käsite seksuaalinen teko on määritelty tarkemmin kappaleessa neljä *Keskeisimmät käsitteet*. Se, saako tekijä kiihotusta tai tyydytystä, ei ole tunnusmerkistön täyttymisen kannalta merkityksellistä. Seksuaalisen teon määritelmän täytyminen edellyttää, että teko on seksuaalisesti olennainen, ja tähän arviointiin vaikuttaa se, missä tarkoituksessa teko tapahtuu. (HE 13/2022 vp, 125.)

Seksuaalinen kajoaminen lapseen kattaa useita erilaisia seksuaalisia tekoja, mutta ei sukupuoliyhteyttä. Sen vuoksi enimmäisrangaistusta ei ole perusteltua säätää yhtä korkeaksi kuin esimerkiksi tapauksessa, jossa on kyse lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Kyse voi olla vaikkapa seksuaalissävyisten juttujen kertomisesta tai fyysisestä kosketuksesta.

Rangaistusasteikot riippuvat teon vakavuudesta. (HE 13/2022 vp, 62.)

Lapsiin kohdistuvien seksuaalisten tekojen piiri on erittäin laaja sekä teot ovat hyvin moninaisia. Vaikka varmasti yleisin seksuaalinen teko, jonka tekijä kohdistaa lapseen, esittäytyy kosketteluna, löytyy seksuaalisia tekotapoja paljon enemmän. Alla on listattuna suorana lainauksena hallituksen esityksestä HE 13/2022 vp esimerkkejä lapsiin kohdistuvista seksuaalisista teoista:

- lapsen houkuttelemine katsomaan masturbointia, yhdyntää tai pornografisia kuvia tai videoita
- pornografisten kuvien näyttäminen lapselle
- seksuaalisesti latautuneiden tapahtumien kertominen lapselle ja niistä keskusteleminen
- seksuaalisväritteisten tekstiviestien, sähköpostien, kirjeiden tai muiden viestien lähettäminen lapselle

- lapsen pyytäminen tai saaminen toimimaan seksuaalisväritteisellä tavalla (esimerkiksi saadaan lapsi pukemaan paljastavat vaatteet tai riisuutumaan alastomaksi, saadaan lapsi masturboimaan tai virtsaamaan tekijän päälle, pyydetään lasta piirtämään sukuelimiä esittäviä kuvia, valokuvataan alastonta lasta, pyydetään lasta esiintymään seksuaalisessa kuvassa, ottamaan itsestään tällaisen kuvan tai lähettämään tekijälle tällaisen kuvan)
- tekijän sukuelimen näyttäminen lapselle
- itsetyydytystä tai sukupuoliyhteyttä kuvaavien eleiden esittäminen
- lapsen suuteleminen seksuaalisesti
- muussa yhteydessä normaaliin kanssakäymiseen tai lapsen hoitamiseen kuuluvat lapsen halaaminen, nostelu, syliin ottaminen, kylvettäminen ja riisuminen sekä perhepiirissä tapahtunut alasti kulkeminen, kun ne ovat tapahtuneet esimerkiksi lapsen sukuelimen seksuaalisen koskettelun tai muun seksuaalisen teon yhteydessä (HE 13/2022 vp, 126).

Olennaista säännöksessä on, että teko on omiaan loukkaamaan tai vahingoittamaan alle kuusitoista vuotta vanhan lapsen kehitystä. Seksuaalinen olennaisuus arvioitaisiin objektiivisesti ulkonaisesti havaittavista seikoista. (HE 13/2022 vp, 125.) Teko ei myöskään edellytä puuttumista toisen ruumiilliseen koskemattomuuteen saatikka fyysistä läheisyyttä tekijän ja uhrin välillä. Riittää, että lapsen kehitykselle koituu vaaraa. (HE 13/2022 vp, 126.)

Kaikki arviointiin liittyvät seksuaalisesti olennaiset seikat eivät välttämättä ole ulkoisesti havaittavissa. Sen vuoksi merkitystä on sillä, missä tarkoituksessa teko tapahtuu. (HE 13/2022 vp, 125.) Määritelmän piiriin eivät kuuluisi esimerkiksi lääketieteellisesti perusteltavissa olevat ja asianmukaisesti suoritettut toimenpiteet. Kokonaisarviointi on määritelmän kannalta olennaista (HE 13/2022 vp, 126).

Seksuaalinen kajoaminen lapseen -säännös voi myös sisältää väkivaltaa, joka kohdistuu uhriin. Säännöksen väkivalta on kuitenkin jonkin verran vähäiseksi katsottua väkivaltaa voimakkaampaa tai vaan vähäistä väkivaltaa verrattuna säännöksen törkeään muodon väkivaltaan. Säännökseen liittyvä väkivalta voi muun muassa olla tönimistä, kiinni pitämistä, vaatteiden riisumista väkisin, kaatamista, raahaamista, kämmenellä tai nyrkillä lyömistä tai potkimista. (Ojala 2022, 226.)

Rangaistavaa on myös se, että tekijä saa lapsen ryhtymään kysymyksessä olevaan tekoon (HE 13/2022 vp, 126). Seksuaaliseen tekoon ryhtyminen ei kata pelkästään tekijän ja uhrin välistä suhdetta vaan myös sellaiset teot, joissa on osallisena jokin kolmas osapuoli: esimerkiksi rikoksen tekijä saa lapsen ryhtymään seksuaaliseen tekoon kolmannen henkilön kanssa (HE 13/2022 vp, 127).

Lapsen ei myöskään tarvitse olla teon pääasiallisena kohteena saatikka tietoinen teosta. Esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa lapsi näkee vanhempaansa kohdistuvan raiskauksen. Sen näkeminen vaarantaa lapsen kehitystä tavalla, jossa lapsi ei ole teon kohde. Lapsen ei välttämättä myöskään tarvitse olla tietoinen teosta, joka häneen kohdistuu. Teon voidaan silti katsoa olevan omiaan aiheuttamaan vahinkoa lapsen kehitykselle esimerkiksi silloin, kun tekijä kuvaa alle 16vuotiaan lapsen alastonta kehoa tämän nukkuessa. (HE 13/2022 vp, 127.) Tällöin korostuu säännöksen ”on omiaan” -kriteeri, eli riittää abstrakti vaara lapsen kehityksen vaarantamisesta (Ojala 2012, 89).

Jos teko ei ole omiaan aiheuttamaan vahinkoa lapsen kehitykselle, ei käsiteltävää säännöstä sovelleta. Tällaisia ovat yleisesti ottaen vähäisemmät seksuaaliviritteiset teot, kuten esimerkiksi kävelytiellä ohikulkijan huutamien loukkaavat huutelut tai jonkinlaisten loukkaavien eleiden esittäminen, jotka kohdistuvat ohikulkevaan lapseen. Edellä mainitut loukkaavat huutelut tai eleet voivat kuitenkin olla omiaan loukkaamaan lapsen seksuaalista itsemääräämisoikeutta, eli tällöin arvioitavaksi voi tulla seksuaalinen ahdistelu. (HE 13/2022 vp, 127.)

Välillä tekojen tulkinnassa herää ongelmia. Seksuaalisen teon määritelmä ja tunnusmerkistön täytyminen ovat olosuhteistaan riippuvaisia. Ei voida esimerkiksi suoraan todeta, että kaikki tavat, joissa ilmenee alastomuutta, olisivat suoraan kytköksissä johonkin rikokseen. Tällainen tilanne voisi olla kyseessä vaikkapa saunoessa tai uudessa. Näissä ympäristöissä teko voi olla täysin vailla seksuaalista latausta. (HE 13/2022 vp, 127.)

Seksuaalinen kajoaminen lapseen edellyttää vastuuikärajan ylittymistä. Mikäli rikoksen tekijä on itsekin nuori ja uhri on myös lähellä 16 vuoden suojaikärajaa, voisi kysymyksessä olla ennemminkin lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Tekijän ikä voitaisiin katsoa teon moitittavuutta vähentäväksi seikaksi edellyttäen, että teko on loukannut toisen osapuolen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (HE 13/2022 vp, 127 ja RL 20:16.1 (8.7.2022/723.)

Aiemmin kerrotun lisäksi tekijän ollessa lapsen vanhempi tai tähän rinnastettavissa oleva henkilö täyttyy myös seksuaalinen kajoaminen lapseen, kun lapsi on 16–17-vuotias (HE 13/2022 vp, 127). Toinen momentti vastaisi muilta osin lapsenraiskauspykälän toista kohtaa. Todettakoon siis, ettei säännöksen soveltaminen edellyttäisi sitä, että tekijä asuu lapsen kanssa samassa taloudessa.

Tässäkin tapauksessa tekijä voi olla vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa oleva henkilö. (HE 13/2022 vp, 124.)

4.4 Törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen (RL 20:15)

” Jos seksuaalisessa kajoamisessa lapseen

*1) käytetään tai uhataan käyttää vakavaa henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa,
2) rikosentekijöiden lukumäärän tai muun syyn vuoksi rikoksella aiheutetaan erityisen
tuntuvaa henkistä tai ruumiillista kärsimystä tai se tehdään erityisen nöyryyttävällä
tavalla,*

*3) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan
aiheuttamaan erityistä vahinkoa tai*

*4) rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan
tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen
asemansa vuoksi*

*ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava
törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen vankeuteen vähintään kahdeksi ja
enintään kymmeneksi vuodeksi.*

Yritys on rangaistava.” (RL 20:15(8.7.2022/723).)

Säännöksen täyttymisen kannalta teon olosuhteiden lisäksi lapseen kohdistuvan seksuaalisen kajoamisen ankaroittamisperusteet liittyvät vakavaan väkivaltaan, uhrille aiheutettuun kärsimykseen, rikosentekijöiden lukumäärään ja tekotapaan. Säännöksen soveltaminen edellyttää lisäksi, että rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä. (HE 13/2022 vp, 128.) Momentin toisessa kohdassa ankaroittamisperusteet täyttävien tekojen kirjo on laaja 16:ta vuotta nuorempiin henkilöihin kohdistuneiden tekojen osalta. Lapsi on yleisesti ottaen aikuiseen nähden heikommassa asemassa. Tämä pätee etenkin silloin, kun kyseeseen tulee erityinen suhde lapsen ja aikuisen välillä. (HE 13/2022 vp, 128.)

Momentin 1, 3 ja 4 kohdat vastaavat lapsenraiskauksen pykälän ankaroittamisperusteita, ja momentin 2 kohdassa tarkoitettu peruste taas vastaa törkeän seksuaalisen kajoamisen pykälän ankaroittamisperustetta (RL 20:4.1,2 (8.7.2022/723) ja HE 13/2022 vp, 128).

4.4.1 Vakavan väkivallan käyttäminen tai sellaisella uhkaaminen

” – – 1) käytetään tai uhataan käyttää vakavaa henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa, – – .” (RL 20:15.1,1(8.7.2022/723)).

Säännöksen ensimmäinen ankaroittamisperuste liittyy vakavaan väkivaltaan tai sillä uhkaamiseen. Kuten törkeässä lapsenraiskauksessakin, tarkoitetaan säännöksen ankaroittamisperusteen sisältämällä väkivallalla erilaista väkivaltaa, kuin törkeän pahoinpitelyn säännöksessä säädetään. Törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen voi olla käsillä, vaikka teon väkivalta ei täytä törkeän pahoinpitelyn ankaroittamisperusteita. (Ojala 2022, 225–226.) Väkivalta, jota ankaroittamisperusteessa tarkoitetaan, on perusmuotoisen seksuaalinen kajoaminen lapseen säännöstä vakavampaa väkivaltaa tai sen uhkaa. Kuten törkeässäkin lapsenraiskauksessa, voi ankaroittamisperusteen tarkoittama väkivalta olla esimerkiksi

- erityisen voimakas tai useasti toistuva nyrkillä lyöminen tai potkaiseminen päähän
- erityisen voimakas tai useasti toistuva lyöminen tylpällä esineellä
- veitsellä viiltäminen
- hengittämistä salpaava kuristaminen
- erityisen voimakas tönäisy seinää tai kovaa pintaa vasten - erityisen kivulias raajojen vääntäminen (Ojala 2022, 226).

Vakavan väkivallan käyttäminen tarkoittaa siis esimerkiksi sitä, että seksuaaliseen teon yhteydessä lasta viilletään veitsellä, minkä seurauksena hänelle syntyy vamma (Ojala 2022, 227).

Ankaroittamisperuste ei kuitenkaan sisällä sitä, että teko aiheuttaisi lapselle konkreettisesti vakavaa sairautta, vakavaa ruumiinvammaa taikka hengenvaarallista tilaa. Riittää siis, että teossa on käytetty voimakasta väkivaltaa lasta kohtaan. (Ojala 2022, 226.)

Uhkauksella tarkoitetaan uhkausta vakavasta tai voimakkaasta väkivallasta lasta kohtaan. Tekijä voi uhata esimerkiksi hakata lapsen henkiveveriin tai tappaa tämän, jos lapsi ei suostu RL 20:23.2 määrittämään seksuaaliseen tekoon. Jotta ankaroittamisperuste täytyisi, tulee uhkauksen vakavasta väkivallasta liittyä jollain tavalla seksuaaliseen tekoon. (Ojala 2022, 226–227.)

4.4.2 Rikoksentekijöiden lukumäärä tai muu syy

” – – 2) rikoksentekijöiden lukumäärän tai muun syyn vuoksi rikoksella aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä tai se tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla, – – .” (RL 20:15.1,2(8.7.2022/723)).

Kahden tai useamman tekijän uhriksi joutuminen aiheuttaa tyypillisesti erityisen tuntuva kärsimystä lapselle, minkä vuoksi 15 pykälän kohdalla on tällaista tilannetta koskeva ankaroittamisperuste (HE 13/2022 vp, 107). Momentin toisessa kohdassa voi myös olla kyseessä jokin muu syy, esimerkiksi tekotapa tai ympäristö, jonka uhriksi joutunut lapsi kokee erityisen pelottavana (Ojala 2022, 228). Pelkästään se, että tekijöitä on useampi, ei riitä tämän ankaroittamisperusteen täyttymiseen.

Erityisen tuntuva henkinen kipu tai ruumiillinen kärsimys voi aiheutua seksuaalisen teon seurauksena, vaikkei itse teossa olisi käytetty vakavaa väkivaltaa tai aiheutettu vakavaa fyysistä seurausta (Ojala 2022, 228). Kuten edellä mainitussa törkeää lapsenraiskausta käsittelevässä kohdassa todetaan, tässäkin ankaroittamisperusteessa ei ole kyse abstraktista käsillä olevasta vaarasta. Kyse on siitä, että erityisen tuntuva henkinen tai ruumiillinen kärsimys aiheutuu nimenomaisesti käsillä olevassa tapauksessa ja sen olosuhteissa. (Ojala 2022, 228–229.)

Jokaisessa törkeää seksuaalista kajoamisesta lapseen koskevassa tapauksessa teko-olosuhteet arvioidaan erikseen, jolloin myös arvioidaan, milloin on kysymys erityisen tuntuva henkisen tai ruumiillisen kärsimyksen aiheutumisesta. Näitä arvioitaessa ei ole välttämätöntä olla juuri lääketieteellistä selvitystä siitä, että tällainen henkinen tai ruumiillinen kärsimys on aiheutettu. Edellä mainittujen kvalifiointiperusteiden tuntuvuus määritellään ennemminkin teko-olosuhteiden kuin itse uhrin henkilökohtaisten kokemusten perusteella. (Ojala 2022, 229.)

Törkeässä seksuaalisessa kajoamisessa lapseen erityistä henkistä kärsimystä lapselle voi aiheuttaa esimerkiksi se, että lapseen kohdistuvaa seksuaalista tekoa seuraa lapselle tuntematon ihminen, vaikkei tämä ulkopuolinen henkilö osallistuisi itse tekoon (Ojala 2022, 228). Toiseksi esimerkiksi erityisestä henkisestä kärsimyksestä voidaan katsoa tilanne, jossa lapsi joutuu seksuaalisen teon kohteeksi poikkeuksellisen pelottavalla tavalla tai pelottavassa ympäristössä: esimerkiksi tekijä tarjoaa lapselle kyydin ajoneuvolla ja ajaa tämän syrjäiseen, lapselle tuntemattomaan paikkaan, jossa tekee lapselle seksuaalisen teon (Ojala 2022, 230).

Nöyryyttäminen voi tapahtua fyysisesti tai sanallisesti (Ojala 2022, 233). Toki ankaroittamisperusteen tarkoittama nöyryyttäminen voi tapahtua muullakin tavalla kuin fyysisesti tai sanallisesti, kuten jos tekijä tekee lapselle seksuaalisen teon lapsen läheisen ihmisen nähden (Ojala 2022, 231).

Useimmiten fyysisesti tapahtuva nöyryytys näkyy arvioitaessa tunnusmerkistöjen täyttäviä tekoja. Kuitenkin sanallisesti tehty erityisen nöyryyttävä teko voi olla esimerkiksi sellainen, jossa tekijä saa voimakkailla sanallisilla ilmaisuillaan lapsen tuntemaan syyllisyyttä sekä tekijä voimakkailla

ilmaisuillaan sanallisesti syyllistää lasta seksuaalisen kajoamisen tapahtumasta. (Ojala 2022, 232–233.) Alla esimerkkejä fyysisesti tapahtuneesta erityisen nöyryyttävästä teosta:

- Tekijä virtsaa tai kakkaa lapsen suuhun tai tämän päälle.
- Tekijä sotkee lapsen virtsalla tai ulosteella.
- Tekijä saa lapsen virtsaamaan tämän päälle lapsen pelkotilan vuoksi tai tekijän uhkauksen seurauksena.
- Lapsi sidotaan kiinni sadomasokistisen toiminnan kohteeksi tai muuten pakotetaan sadomasokistiseen toimintaan.
- Sadomasokistisen toiminnan yhteydessä lasta ruoskitaan.
- Tekijä saa pakottamalla lapsen kohdistamaan tekijään sadomasokistisia toimenpiteitä. (Ojala 2022, 232.)

Kohta 1 on käsitelty tämän alaluvun alussa siitä huolimatta, että sisältö on sama kuin törkeässä raiskauksessa. Kohtien 3 ja 4 avaaminen ei olisi tuonut tälle työlle lisäarvoa, minkä vuoksi ne on jätetty käsittelemättä. Soveltamisen osalta viitataan siihen, mitä edellä on kerrottu.

4.5 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:16)

”Jos lapsenraiskaus tai seksuaalinen kajoaminen lapseen, ottaen huomioon lapsen ja tekijän ikä ja kypsyys, osapuolten suhde sekä muut teko-olosuhteet, on kokonaisuutena arvostellen rikoksen vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa tehty, rikoksentekijä on tuomittava lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos teko on toteutettu 1 §:n 2 momentin 1-3 kohdassa tai 3 § 2 momentin 1-3 kohdassa tarkoitetulla tavalla.” (RL 20:16 (8.7.2022/723).)

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö käsittää lapsenraiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistön täyttäviä tekoja, jotka on tehty kokonaisuutena arvostellen rikoksen vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa. Pykälässä otetaan huomioon tekijän ja lapsen ikä, kypsyys, muut teko-olosuhteet sekä osapuolten suhde. (RL 20:16 (8.7.2022/723).)

Säännös koskee seksuaalisen kajoamisen ja lapsenraiskauksen tunnusmerkistöjen täyttäviä tekoja (RL 20:16 (8.7.2022/723)). Lapseen kohdistuneessa seksuaalisessa hyväksikäytössä nämä teot

tulee olla tehty sellaisissa olosuhteissa, joissa teot on perusteltua tuomita matalammalla rangaistusasteikolla ja vähemmän ankaralla rikosnimikkeellä (HE 13/2022 vp, 128).

Säännöstä sovelletaan alle 16-vuotiaisiin. Lähtökohtaisesti säännöksessä ei ole tiukkaa alaikärajaa. Tämä tarkoittaa sitä, että säännöksessä ei määritellä ikää, jota nuorempiin kohdistuviin tekoihin säännös ei soveltuisi. Kuitenkaan säännöstä ei lähtökohtaisesti sovelleta alle kaksitoistavuotiaisiin. (HE 13/2022 vp, 129.)

Vähimmäisrangaistus on sama kuin seksuaalinen kajoaminen lapseen -pykälässä eli vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta vankeutta. Säännös koskee lapsenraiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistön täyttäviä tekoja olosuhteissa, joissa ne on perusteltua tuomita matalammalla rangaistusasteikolla. Mikäli kyseeseen tulisivin vähemmän ankara rikosnimike, ei säännöksen tekoja tule pitää vähäisempinä tekoina (HE 13/2022 vp, 128.)

4.5.1 Kypsyys ja suhde sekä muut teko-olosuhteet

Säännöksen ensimmäisessä momentissa todetaan: *”kokonaisuutena arvostellen rikoksen vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa tehty”* (RL 20:16.1 (8.7.2022/723)). Tämä tarkoittaa sitä, että säännöksen soveltamisala on varsin rajattu (HE 13/2022 vp, 129). Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä sovelletaan silloin, jos lapsenraiskaus (RL 20:12 (8.7.2022/723)) tai seksuaalinen kajoaminen lapseen (RL 20:14 (8.7.2022/723)) on tapahtunut, mutta se on tehty sellaisten seikkojen vallitessa, jotka vaikuttavat vähentävästi teon kokonaisarviointiin (RL 20:16 (8.7.2022/723) ja HE 13/2022 vp, 129). Vähentäviksi seikoiksi voidaan esimerkiksi katsoa rikoksen tekijän ja uhrin välinen vähäinen ikäero tai seurustelusuhde (HE 13/2022 vp, 129).

Ensimmäisessä momentissa todetaan, että kokonaisarvostelussa tulee ottaa huomioon tekijän ja lapsen ikä, kypsyys ja suhde sekä muut teko-olosuhteet. Suoranaisesti säännöksessä ei ole yksityiskohtaisesti lueteltu kokonaisarviointiin vaikuttavia olosuhteita, vaan säännös antaa tilaa näiden huomioimiseen (HE 13/2022 vp, 128–129.) Jos esimerkiksi osapuolten kypsyys- ja ikäero ovat vähäisiä tilanteessa, jossa on kyseessä vähäinen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus, voi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön säännöstä soveltaa (HE 13/2022 vp, 129).

Säännöstä soveltaessa edellytetään lapselta kykyä arvioida seksuaaliseen tekoon osallistumisen vaikutuksia. Edellä mainittu arviointikyky tulee näkyä lapsen kypsyyden puolelta, joka arvioidaan tapauskohtaisesti. Lisäksi säännöstä sovellettaessa on huomioitava vapaaehtoisuus ja se, millä tavalla lapsi on ilmaissut suostumuksensa tekoon. (HE 13/2022 vp, 129.) Lapsen suostumuksen antamisella on merkitystä siinä, mitä pykälää tullaan soveltamaan. On siis erittäin tärkeää muistaa, että vaikka teko täyttäisi lapsenraiskauksen tai seksuaalisen kajoamisen lapseen tunnusmerkistön,

ei lapsen suostumus poista teon tunnusmerkistön mukaisuutta. Tällöin voidaan mahdollisesti soveltaa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön pykälää.

Jotta sovellettaisiin lapsen seksuaalisen hyväksikäytön pykälää, teon hetkellä lapsen tulee ymmärtää tahtonsa merkitys eli suostumuksensa tekoon (Korkka-Knuts ym. 2020, 242–243). Suostumuksen myötä tunnusmerkistön mukaisen teon voitaisiin katsoa olleen tehty vähentävien seikkojen vallitessa, mutta tapauskohtaisesti. Lapsen tulee ymmärtää, että odotettavissa on hänen oikeushyvänsä loukkaaminen ja mitä oikeushyvänsä loukkaaminen merkitsee (Korkka-Knuts ym. 2020, 242–243.)

Seksuaalisen hyväksikäytön säännöstä arvioitaessa voi myös olla merkitystä seksuaalisen teon voimakkuudella, laadulla ja kestolla (HE 13/2022 vp, 129). Esimerkki teon kestosta voisi olla, jos lapseen kohdistettu teko olisi lyhytkestoinen. Tämä saatetaan nähdä teon vakavuutta vähentävänä seikkana, jolloin saatetaan soveltaa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön pykälää. Pykälää voidaan soveltaa, vaikka teko toistuisi kerran tai olisi toistuvaa. Tällöinkin teon on oltava kokonaisuutena arvostellen rikoksen vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa tehty. (HE 13/2022 vp, 129.)

Esimerkiksi voidaan katsoa tilanne, jossa seksuaalisen teon kohteena oleva lapsi on iältään lähes 16-vuotias eikä ole merkkejä siitä, että häneltä puuttuisi vapaaehtoisuus. 17 §:n rajoitussäännös ei kuitenkaan vanhemman osapuolen kypsyyden tai iän vuoksi aivan sovellu tilanteen arviointiin. Kyseessä voi olla suhde, jonka molemmat osapuolet kokevat seurusteluksi. Tällaista suhteessa ollutta seksuaalista tekoa on syytä pitää vähemmän moitittavana kuin esimerkiksi RL 20:12 § tai RL 20:14 §. Vaikka teko on vähemmän moitittava, tulee siitä seurata rangaistus lapsen kehitykselle aiheutuvan vaaran vuoksi. (HE 13/2022 vp, 129.)

Toiseksi esimerkki tilanteeksi pykälän soveltuvuudesta voitaisiin katsoa tilanne, jossa rikosentekijä, henkilö X, on lapsenraiskauksen tunnusmerkistön täyttävän teon hetkellä iältään verrattain nuori, kuitenkin rikosoikeudellisen vastuukärajan ylittänyt henkilö. Rikoksen kohde, henkilö Y, taas on lähellä 16 vuoden ikää eli suojaikärajaa. (HE 13/2022 vp, 123 ja 128.) Vaikka henkilö X on iältään rikosoikeudellisessa vastuussa, joissain tapauksissa voi olla syytä arvioida sitä, onko tekijän nuoren iän vuoksi tarpeen tuomita henkilöä X lapsenraiskauksesta vai sen sijaan lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

4.5.2 Säännöksen soveltaminen

Ikäkysymyksestä puhuttaessa on huomioitava, että lapsen ollessa alle 12-vuotias ei lapsen seksuaalisen hyväksikäytön pykälää voida soveltaa RL 20:12§ tai RL 20:14§ sijaan. Alle kahdentoista vuoden iässä lapsen seksuaalinen kehitys on korkeintaan vasta alkuvaiheessa, jonka vuoksi esimerkiksi lapsella ei ole kypsyytensä puolesta kykyä arvioida seksuaaliseen tekoon

osallistumisen vaikutuksia (HE 13/2022 vp, 129). Kahdentoista vuoden ikäraja on toki suhteellinen, sillä kehitys on jokaisella lapsella yksilöllistä. Poikkeustapaukseksi voidaan katsoa olosuhteiden mukaan tilanne, jossa seksuaaliset teot tehdään kokeilunomaisina ja teot ovat vähäisiä. Tämän kaltaisessa poikkeustilanteessa lapsi on täyttänyt jo kaksitoista vuotta ja tekijäkin on iältään vielä lähellä suojaikärajaa eli 16 vuoden ikää. (HE 13/2022 vp, 129.)

Alle 16-vuotias henkilö ei välttämättä osaa itse arvioida omaa kykyänsä osallistua tai harkita osallistumista seksuaaliseen tekoon. Vanhemmalla osapuolella voi kypsyytensä vuoksi olla henkinen valta-asema lapseen. Tapauskohtaisessa arvioinnissa tulee siis arvioida lähtökohtaisesti sitä, onko lapsi voinut ilmaista tai muodostaa tahtoaan seksuaaliseen tekoon osallistumisesta. (HE 13/2022 vp, 129.)

Tulkittaessa pykälän kolmatta kohtaa on huomioitava, että lapsen seksuaalisen hyväksikäytön pykälää ei siis sovelleta silloin, kun kyseessä on 1§:n 2 momentin 1–3 kohdan pykälä taikka 3§:n 2 momentin 1–3 kohdan pykälä. Säännöstä ei voida soveltaa, jos teko toteutetaan edellä mainittujen pykälien kohtien tavalla. (RL 20:16.3 (8.7.2022/723).) Tämä tarkoittaa sitä, että jos teossa on käytetty väkivaltaa tai väkivallan uhkaa tai hyväksikäytetty uhrin avutonta tilaa taikka asianomistajan suostumuksen ilmaus puuttuu, ei teko ole silloin tehty 16 §:n 1 momentin tarkoittamalla vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa. (RL 20:16.1 ja 3 (8.7.2022/723).)

4.6 Rajoitussäännös (RL 20:17)

”Lapsenraiskauksena, seksuaalisena kajoamisena lapseen tai lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä ei pidetä tekoa, joka ei loukkaa kohteen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja jonka osapuolten iässä sekä kypsytydessä ei ole suurta eroa.”
(RL 20:17 (8.7.2022/723)).

Säännöstä voidaan soveltaa silloin, kun teko ei loukkaa teon kohteena olevan henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja tekijän ja kohteen iässä sekä kypsytydessä ei ole suurta eroa. Jos esimerkiksi kaksi henkilöä ovat iältään ja ikäänsä nähden kehitysvaiheiltaan lähellä toisiaan, ei säännöksen määrittelemää suurta eroa ole. (HE 13/2022 vp, 130.) Säännöksen tarkoitus on mahdollistaa nuorten välinen seurustelu sekä heidän välisensä vapaaehtoisuuteen perustuva seksuaalinen kanssakäyminen sekä vapaaehtoiset seksuaaliset teot (Ojala 2012, 117 ja HE 13/2022 vp, 130).

Säännöksessä yhtenä keskeisenä asiana on se, ettei teko loukkaa kohteen seksuaalista itsemääräämisoikeutta (RL 20:17 (8.7.2022/723) ja HE 6/1997 vp, 161). Seksuaalisella itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan sitä, että henkilöllä on oikeus päättää itse seksuaalisesta

käyttäytymisestään. Lisäksi on tärkeää, ettei yksilö toiminnallaan loukkaa toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (HE 6/1997 vp, 161.)

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus on oikeushyvä, joka on välillisesti palautettavissa myös perusoikeuksiin. Perustuslain mukaan näitä ovat henkilökohtainen vapaus, koskemattomuus ja turvallisuus (Suomen perustuslaki (731/1999) 2 luku 7 §). Nykyään seksuaalinen itsemääräämisoikeus suojelee yksilöä valtion liialta lainsäädännölliseltä puuttumiselta ja muiden yksityishenkilöiden suorittamilta loukkauksilta (Kimpimäki 1998, 21).

Rajoitussäännöksen soveltumisessa tulee ottaa huomioon myös osapuolten välinen suhde. Mikäli kyseessä on seurustelusuhde tai muu läheinen suhde, on selvää, että toista kohtaan voi tulla tunteita. Seurustelusuhdetta ei edellytetä. Lyhytaikainen tuttavuus ei välttämättä takaa 16:ta vuotta nuoremmalle henkilölle luottamusta tai muita edellytyksiä päättää seksuaaliseen tekoon ryhtymisestä tasavertaisista lähtökohdista. Vahingon riski nuoremmalle osapuolelle ei ole automaattisesti pienempi, vaikka kyseeseen tulisivikin seurustelusuhde tai muu läheinen suhde, koska suhteiden laatu ja merkitys vaihtelevat. Lisäksi asianosaiset voivat olla epätasavertaisessa asemassa. Sillä on merkitystä, onko henkilö itse kokenut osallistuneensa sukupuoliyhteyteen tai seksuaaliseen tekoon omasta tahdostaan. Tekoa ei kuitenkaan arvostella yksinään tällä perusteella. (HE 13/2022 vp, 131.)

4.6.1 Säännöksessä tarkoitettu osapuolten ikä

Hallituksen esityksessä HE 13/2022 vp ei suoranaisesti mainita tarkkaa ikäeroa säännöksen soveltamiseen. Pykälä jättää tapauskohtaisesti varaa arvioida kummankin osapuolen ikäeroa ja henkistä kypsyyttä suhteessa toisiinsa. Kohteen ikä on merkityksellinen arvioinnissa. Hallituksen esityksessä tuodaan ilmi se, että mitä nuorempi lapsi on kyseessä, sen pienempää ikäeroa säännöksen soveltuminen edellyttää. (HE 13/2022 vp, 130.)

Lähtökohtana säännöksen soveltavuudessa on se, ettei säännös sovellu lapsen ollessa enintään noin kaksitoistavuotias. Tämän ikäisen lapsen seksuaalinen kehitys on niin alkuvaiheessa tai se ei ole alkanut, jolloin teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa lapsen kehitykselle. Säännöstä voidaan taas soveltaa lapsen ollessa noin 15-vuotias, kun ikäero vanhempaan osapuoleen on enintään viisi vuotta. Jos lapsi on nuorempi kuin 15 vuotta, tulee osapuolten ikäero olla pienempi kuin edellä mainittu. (HE 13/2022 vp, 130.)

Hallituksen esitys HE 13/2022 vp kuitenkin mainitsee poikkeuksena nuorten väliset kokeilunomaiset teot, joissa kohde on jo kaksitoistavuotias ja tekijä noin viisitoistavuotias. Kokeilunomaisten tekojen on oltava vähäisiä, minkä lisäksi tulee ottaa huomioon teko-olosuhteet.

Myöskään osapuolten kypsydessä ei saa olla suurta eroa, jotta säännöstä voitaisiin soveltaa. (HE 13/2022 vp, 130.)

4.6.2 Säännöksessä tarkoitettu kypsyys

Kypsyydellä säännöksessä tarkoitetaan henkistä ja ruumiillista kysyyttä. Henkinen kypsyys, joka katsotaan olennaisemmaksi kuin ruumiillinen, tarkoittaa lapsen henkistä seksuaalista kehitystä. Tämä tarkoittaa kykyä ymmärtää seksuaalisen kanssakäymisen vaikutuksia sekä päätöksentekokykyä. Lapsen päätöksentekokyvyllä tarkoitetaan lapsen kykyä tehdä päätöksiä, kun lapsi on häntä vanhemman henkilön vaikutuksen alaisena. (HE 13/2022 vp, 131.)

Molempien osapuolten tulisi osata päättää osallistumisesta sukupuolilyhteyteen tasavertaisista lähtökohdista, jotta henkistä kysyyttä voitaisiin pitää sopivana säännöksen soveltamiseksi. Jos näin ei ole, on osapuolten henkinen kypsysero liian suuri. Tällöin teko on vaaraksi nuoremman osapuolen kehitykselle, vaikka tämä ilmaisikin tahtonsa osallistua tekoon. Kypsyseron voidaan siis katsoa olevan liian suuri, jos ikäero on huomattavan suuri osapuolten välillä. Toki jokaisessa näissäkin arvio tehdään tapauskohtaisesti. (HE 13/2022 vp, 131.)

Hallituksen esityksessä HE 13/2022 vp ilmaistaan, että lähtökohtaisesti alle 16-vuotiaille lapsille ei ole aikuisiin verrattuna kehittynyt samoja valmiuksia arvioida sitä, milloin seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukataan. Tämän vuoksi teon luonteella on merkitystä. Jos kyseessä on esimerkiksi sukupuolilyhteys tai muu sitä lähellä oleva seksuaalinen teko, lapselta vaaditaan enemmän kykyä ymmärtää teon merkitystä kuin jos teko olisi esimerkiksi kevyttä koskettelua vaatteiden päältä tai suuteleminen. (HE 13/2022 vp, 131.)

Joillekin nuorille on täysin normaalia tutustua yhteisymmärryksessä seksuaalisuuteensa seksuaalisiin teoihin. Tällaisia tekoja voivat muun muassa olla toisen nuoren kanssa suuteleminen, sukupuolielinten hyväily ja sukupuolilyhdynnän harrastaminen. Ylipäätään seksi kuuluu osaksi nuorten seksuaalioikeuksia, jotka ovat yksi lähtökohta nuorten seksuaalikasvatuksessa. (Oinonen & Susineva 2021, 18.)

4.6.3 Olosuhteet, joissa henkilö ei ole voinut muodostaa tai ilmaista tahtoaan

Säännöksessä on hyvä huomioida, että teko on rangaistava, jos toinen osapuoli ei anna suostumustaan siihen. Jos suostumusta ei anneta eikä vapaaehtoisuutta ilmaista, loukataan kohteen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (Ojala 2012, 117.) Säännöksen soveltuvuudessa arvioidaan lapsen vapaaehtoisuuden ilmaisun tai lapsen aloitteellisuuden lisäksi lapsen kykyä ymmärtää seksuaalisen kanssakäymisen merkitys. Lapsen on riittävällä tasolla ymmärrettävä

seksuaalisen kanssakäymisen merkitys eli se, että hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan tullaan loukkaamaan. (HE 13/2022 vp, 131.)

Lapsen itsemääräämisoikeuden loukkaamattomuuden arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös se, ettei siihen ole vaikutettu epäasiallisin keinoin, kuten lasta taivuttelemalla, painostamalla tai muuten epäasiallisesti ohjailemalla seksuaaliseen tekoon. Lisäksi arvioinnissa tulee antaa merkitystä osapuolen väliselle suhteelle, henkilökohtaisille ominaisuuksille ja seksuaalisen teon muille olosuhteille. (HE 13/2022 vp, 131.)

Raiskauspykälässä on tuotu esiin, milloin osallistuminen sukupuoliyhteyteen ei ole vapaaehtoista, ja näitä seikkoja voidaan käyttää apuna, kun arvioidaan sitä, onko lapsi ilmaissut vapaaehtoisuutensa seksuaaliseen kanssakäymiseen, mikä on yksi rajoitussäännöksen soveltamisen edellytyksistä. Täytyy toki muistaa, että tämä ei ole ainoa kriteeri. Lapsen osallistumista sukupuoliyhteyteen ei voida pitää vapaaehtoisena, jos hän ei ole voinut muodostaa tai ilmaista tahtoaan tiedottomuutensa, sairautensa, vammaisuutensa, pelkotilansa, voimakkaan päihtymystilansa, heikentyneen tajunnantilansa, tilanteen äkillisyyden, erityisen valta-aseman vakavan väärinkäytön tai muun näihin rinnastettavan syyn vuoksi. Kyvyttömyyttä ei edellytetä, vaan riittää, että lapsi ei ole voinut muodostaa tai ilmaista tahtoaan. Arvioinnissa ei myöskään ole merkitystä sillä, mikä vaikutus näillä olosuhteilla on kykyyn puolustautua, koska suostumuksen puuttumiseen perustuvassa mallissa henkilöltä ei vaadita aktiivisia toimia tällaiseen. (Ojala 2022, 118.)

Tulkittaessa tekoa on otettava huomioon, että uhria koskevilta olosuhteista ei vaadita lapsen osalta sellaista avutonta tilaa, joka johtaisi kykenemättömyyteen tahdon muodostamiseen tai ilmaisuun. Edellä mainitut olosuhteet johtavat siihen, että henkilön kyky on siinä määrin heikentynyt, että hänen mahdollisuutensa vapaaehtoiseen päätöksentekoon ovat riittävästi alentuneet. (Ojala 2022, 119.)

5 KOULUTUKSEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

5.1 Koulutuksen suunnittelu

Tätä opinnäytetyötä alettiin suunnittelemaan jo vuonna 2020, mutta lopullinen työn suuntaus selkeni 2021 vuoden lopussa. Vuonna 2020 suunnittelutyö alkoi keräämällä tietoa eri lähteistä koskien rikoslain 20 luvun lakiuudistusta sekä lapsiin kohdistuvien rikosten tunnusmerkistöistä. Opinnäytetyön suunnittelu vaiheessa pidimme yhteyttä myös Poliisiammattikorkeakoulun opettajan Päivi Salmisen kanssa, minkä avulla saimme kattavaa palautetta koskien suunnitteluvaihetta.

Valitsemaamme aihetta ei ole vielä paljoa tutkittu eikä käsitelty aiemmissä tutkimustöissä, koska aihe oli niin tuore opinnäytetyön tekoajankohtana. Relevanttia tietoa kerättiin Poliisiammattikorkeakoulun sekä eri kirjastojen tietokannoista, internetistä ja lainsäädännöstä. Työmme avainsanat ovat lapset, nuoret, oppimateriaali, rikoslaki, seksuaalirikokset, lakiuudistus, toiminnallinen opinnäytetyö ja tunnusmerkit. Suunnitteluvaiheessa teimme myös tarkan aikataulun, sillä opinnäytetyö oli saatava valmiiksi vuoden 2022 loppuun mennessä, jotta sen sisältö saatiin mukaan vuonna 2023 alkavaan opetukseen. Aikataulun suunnittelimme Wordalustalle, jonne kirjasimme työprosessia auki sekä muistiinpanoja kirjoitusprosessia varten. Tähän AMK-opinnäytetyön käytetty työtuntien kokonaismäärä on yhteensä 750–800 tuntia.

5.2 Koulutuksen toteutus

Prosessi aloitettiin keräämällä tietoa aiheesta sekä menetelmistä. Opinnäytetyön alkuvaiheessa suurin osa ajasta tutustuttiin lainoppiin, toiminnallisen opinnäytetyön menetelmäkirjallisuuteen, opinnäytetyön ohjeisiin sekä hallituksen esitykseen lakimuutoksesta. Kirjoittaminen alkoi sen jälkeen, kun aiheesta ja sen toteuttamisesta oli kerätty riittävästi tietoa. Aivan ensimmäiseksi luotiin Word-tiedosto, johon tuotettiin työn rakenne, joka muuttui moneen kertaan kirjoitusprosessin aikana.

Työmme varsinainen kirjoitusprosessi alkoi tutkimuskysymyksien miettimisellä. Lopulta tutkimuskysymys mietittiin valmiiksi, minkä jälkeen kaksi muuta tutkimuskysymystä muodostuivat luontevasti. Opinnäytetyön edetessä päädyimme neljästä tutkimuskysymyksestä kolmeen. Rakenteen ja tutkimuskysymysten ollessa valmiita luotiin pääotsikot ja niiden alle alaotsikoita, joiden alle ruvettiin keräämään relevanttia tietoa.

Teoriaosuutta varten perehdyimme tarkasti hallituksen esitykseen 13/2022 vp koskien rikoslain 20luvun lakiuudistusta. Edellä mainittu hallituksen esitys oli isoimmassa roolissa kirjoitusprosessia koskien lukuja 3. ja 4. Luvussa 4. käsiteltävien pykälien tulkinnassa käytimme apunamme Timo Ojalan Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset- (2012) sekä Seksuaalirikokset – teoksia (2022).

Produktina rakentunut verkkokoulutus on vastaus ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Verkkokoulutus oli luonteva vaihtoehto nykypäivän digitalisaation myötä. Verkossa tapahtuva koulutusmateriaali mahdollistaa aiheen kertaamisen missä ja milloin vain. Jo alkuvaiheessa oli selvää, että verkkokoulutus tulisi sisältämään sekä kirjallisen että äänitetyn version opetettavasta materiaalista. Aiheeseen liittyvä lainsäädäntö tulisi näin ollen erilaisten oppijoiden saataville, ja sen opiskelu olisi mahdollista muissakin ympäristöissä kuin tietokoneen ääressä.

5.3 Koulutuksen lopullinen rakenne

Tiedon keruun jälkeen oli aika ruveta työstämään virtuaalista oppimisympäristöä. Opinnäytetyön alkuvaiheessa oppilaitosverkon Moodleen tehtiin oma kurssialusta. Moodleen tehtiin erilaisia diasarjoja, joiden sisältö koostuu täysin tämän opinnäytetyön raportin sisällöstä. Vaatimuksena Moodlen tekoon oli se, että kuka tahansa pystyisi rakentamaan sisällön raportin tekstistä. Näin ollen alustalle ei ole laitettu mitään, mitä ei ole tässä työssä ilmaistu.

Päädyimme rakentamaan Moodle -kurssin kolmesta osasta: johdanto, keskeisimmät käsitteet ja tunnusmerkistöt. Näin verkkokurssi käsittelee raporttimme kanssa. Johdantoon avasimme ensimmäisen tutkimuskysymyksemme kautta mistä tässä kurssista on kyse ja johdattelimme lukijan aiheeseen. Keskeisimmät käsitteet tulevat kurssilla seuraavaksi, jotta lukija saa kiinni käsitteiden merkityksen ennen tunnusmerkistöjen opettelua. Tämä on keskeistä sen kannalta, että lukija sisäistää mahdollisimman hyvin tunnusmerkistöt. Viimeisenä osiona Moodle -kurssilla on tunnusmerkistöt. Tähän osioon on avattu jokainen raporttimme kohdassa 4. oleva tunnusmerkistö kirjallisessa- sekä äänitetyssä muodossa.

Poliisiammattikorkeakoulun lehtori Päivi Salminen toimi Moodle-pohjan tilaajana. Tutkijat lisäsivät kirjoitettua tietoa ylös Moodleen sitä mukaa, kun tekstiä tuotettiin raporttiin. Verkkomateriaalin sisältö on suurimmalta osin tekstimuodossa. Se kattaa kolme edellä mainittua moduulia. Tutkijat rakensivat työn edetessä myös lopputentin sekä erillisen kohdan esimerkitapauksia varten, mutta työn ohjaajan kehotuksesta nämä poistettiin. Tutkijoiden ja ohjaajan välisten keskustelujen myötä tultiin siihen tulokseen, että sisällön tuli käsittää vain asian kannalta keskeinen sisältö, koska digitaalisessa oppimisympäristössä opiskelija ei välttämättä jaksaa keskittyä yhtäjaksoisesti kovin pitkiä aikoja. Työn tarkoituksena oli tuottaa opiskelijaa varten mahdollisimman mielekäs oppimisympäristö, joka ei paineista vaan auttaa ymmärtämään lakiuudistuksen sisällön mahdollisimman seikkaperäisesti. Diasarjojen päälle nauhoitettiin äänimateriaalia esityksien elävöittämiseksi. Äänittäminen toteutettiin Poliisiammattikorkeakoulun alueella yhden päivän aikana työn loppupuolella Audacityn avulla, joka on ohjelma nimenomaan äänieditointiin.

6 LOPUKSI

6.1 Koulutuksen tavoite

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli saada aikaan produkti, verkkokurssi, sekä kirjallinen tuotos eli raportti. Lopputuotoksen eli verkkokurssin tarkoituksena on antaa tieto Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille rikoslain 20 lukua koskevien lasten ja nuorten seksuaalirikosten pykälästä 12–17. Tutkimusmenetelmänä koimme parhaimmaksi toiminnallisen

opinnäytetyön, koska sen avulla saimme luotua opiskelijaystävällisen tuotoksen eli verkkokurssin ja raportin. Näin opiskelija voi käyttää oppimisen apuna verkkokurssia tai vaihtoehtoisesti raporttia. Tavoitteena oli myös vastata tutkimuskysymyksiin, joita oli kolme. Seuraavaksi avaamme hieman tutkimuskysymyksiämme, joihin kirjoitusprosessimme aikana vastasimme raportin ja tuotteen muodossa.

Ensimmäinen tutkimuskysymys on työn kannalta keskeisin: ”Mitä seksuaalirikoksia koskeva rikoslain 20 luvun kokonaisuudistus sisältää lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa rikoksissa?”

Vastauksemme on, että kokonaisuudistus kattaa laajan kirjon erilaisia säännöksiä, joiden tarkoitus on suojata paremmin seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaista koskemattomuutta. Selkeät ja yhdenmukaiset rikoslain säännökset vastaavat tehokkaasti uusiin lainvastaisiin tekoihin. Ensimmäisen tutkimuskysymystä on tuotu esille raporttimme 4. kohdassa.

Toinen tutkimuskysymys antoi vastauksia siihen, mitkä ovat keskeisimmät käsitteet tulkittaessa RL 12-17 pykälien säännöksiä. Keskeisimmiksi käsitteiksi selvisivät sukupuoliyhteys, seksuaalinen teko, tahallisuus ja olosuhdetahallisuus. Ilman näiden termien tuntemista laintulkitseminen on haasteellista, koska ne esiintyvät melko useasti aiheen ympärillä. Olemme käsitelleet edellä mainitut käsitteet raporttimme 3. kohdassa sekä verkkokurssin toisessa moduulissa.

Kolmannen tutkimuskysymyksen ”Mitä RL 12-17 pykälien tunnusmerkistöt sisältävät?” perusteella saadut vastaukset pureutuvat tarkemmin käsillä olleisiin säännöksiin 12–17. Saatujen tulosten valossa voidaan todeta, että jokainen tunnusmerkistö sisältää tekotavan kuvauksen, rangaistusasteikon sekä sen, että tunnusmerkistön mukaisen teon yritys on rangaistava. Säännökset ovat harvoin niin yksioikoisia kuin voitaisiin aluksi kuvitella. Jokainen momentti on luettava tarkkaan ja asiaa on opiskeltava, jotta vältytään tulkitsemaasta lakia virheellisesti. Käsittelemme tutkimuskysymyksessä mainitut pykälät verkkokurssin viimeisessä moduulissa ja raporttimme 4. kohdassa, jossa jokaisen pykälän sisältö on tuotu auki mahdollisimman yksityiskohtaisesti.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä toimi oikeusdogmatiikka. Erilaisten lähteiden luotettavuus oli tutkijoille ensiarvoisen tärkeää, koska työ toteutettiin tilaustyönä tulevia rikosoikeuden opiskelijoita varten. Työssä hyödynnettiin virallislähteiden lisäksi myös kirjallisuutta sekä muita internet-lähteitä. Timo Ojalan kirja on tuorein, Edita Publishing Oy:n julkaisema teos koskien seksuaalirikoksia vuodelta 2022. Teos on luotu, jotta lukija voi paneutua uudistuneisiin säännöksiin. Kirjoittaja on tämän lisäksi tehnyt useita tulkintasuosituksia käsitellystä aineistosta, minkä vuoksi kirjoittajat suosittelivat tutustumaan kyseiseen teokseen. Ojalalta on myös tulossa uudistettu painos nimenomaan lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista vuoden 2023 aikana.

Verkkokurssi pohjautui hyvin pitkälti hallituksen esitykseen 13/2022, joka on ollut tuorein saatavilla oleva tieto lakiuudistuksesta. Ennen tätä tullutta mietintöä ei ole käytetty opinnäytetyössä, koska tieto ei ole ollut tutkijoiden kirjoittaessa enää ajankohtainen. Työssä käsiteltiin lisäksi lasten ja nuorten seksuaalirikoksia niin, että se auttaisi lukijaa ymmärtämään poliisin käytössä olevia työkaluja ja niiden tarkoitusperiä pintaraapaisua tarkemmin. Aiheen laajuuden vuoksi aiheen rajaaminen oli välttämätöntä. Tämä antaa mahdollisuuden jatkotutkimuksille.

Tutkijat oppivat työn ansiosta paljon uusia asioita, joista olennaisimpia ovat tieteellisen tekstin kirjoittaminen sekä relevantin tiedon löytäminen. Kirjoittamisprosessin aikana asiakokonaisuudet olivat ajoittain irrallaan toisistaan. Sisällöt rupesivat löytämään paikkansa vasta prosessin edetessä. Lisäksi ohjaajan antama palaute muokkasi työn kulkua tekstin lisääntyessä.

Tutkijat työstivät opinnäytetyötä työharjoittelun ja opintojen ohessa. Täten tarkkaa aikataulua opinnäytetyön laatimiselle ei ollut työn toteuttamisvaiheessa mahdollista laatia. Tutkimusta edistettiin kuitenkin viikoittain molempien tutkijoiden toimesta. Yhteyttä pidettiin niin viestien välityksellä kuin puhelimitse. Tekeminen jaettiin puoliksi. Aina kun jotain työn vaihetta oli edistetty, toinen sai käydä tarkastamassa kirjoitetun ja antamassa oman näkemyksensä tuotetusta sisällöstä.

Alkuvaiheessa oli tärkeää keskittyä siihen, mitä kirjoitetaan ja missä järjestyksessä. Loppupuolella paneuduimme asioiden ilmaisuun. Välitavoitteiden avulla kaikkea ei tarvinnut ajatella yhtä aikaa. Suunnitteluvaiheessa pohdittiin pitkään sitä, mitkä ovat keskeisimmät asiat, mikä auttoi osaltaan tiedon keruussa. Huolellinen jäsentely ja sidokset kappaleissa tuottivat paljon pohdintaa, eikä kaikista asioista oltu täysin samaa mieltä, mutta hyvien perustelujen ansiosta yhteistyö toimi todella hyvin. Kirjoittamisen lisäksi myös lopputuotos tehtiin yhdessä diojen muokkaamisesta aina äänitykseen saakka. Visio siitä, millainen työstä halutaan, oli vahva. Päätimme panostaa laatuun määrän sijasta. Asioiden aktiivinen palauttaminen mahdollisimman mielekkään ympäristön avulla voisi tukea oppimista.

6.2 Haasteet ja niiden ratkaisut

Projektin ollessa vielä kesken oli lakiuudistus vasta työn alla. Koska uudistusta ei ollut vielä vahvistettu tutkimuksen aloitusajankohtana, tuli kirjoitusprosessi aloittaa lakiuudistuksen valmistelujen pohjalta. Tämä toi haasteita sisällön tuottamiseen, koska muutokset olivat tässä kohtaa vielä mahdollisia. Haaste näyttäytyi vain raporttia kirjoitettaessa, sillä kun siirryimme itse lopputuotokseen, uskoimme lakiuudistuksen jo vahvistuneen.

Lopullinen uudistus hyväksyttiin eduskunnassa 27.06.2022. Julkaisuaikankohta mahdollisti sen, että lakiuudistukseen ehdittiin reagoimaan riittävän ajoissa sekä tekemään koulutusta sen pohjalta. Rikosprosesseissa tulkinnanvaraisuus ja tahallisuuskysymykset tuovat aina mukanaan omat

haasteensa. Yhtään aitoa rikostapausta uuden lainsäädännön pohjalta ei vielä opinnäytetyön tuottamisaikaan ollut, mikä toi kirjoittajille myös omat haasteensa.

Työn tekeminen vaati tarkan aikataulun, koska työn on tarkoitus tulla käyttöön vuoden 2023 alusta lähtien. Asioiden aikatauluttaminen vaati systemaattista sekä organisoitua yhteistyötä. Työn aikatauluttaminen oli varsinkin aluksi haastavaa ensimmäisessä kappaleessa mainitun syyn vuoksi. Jos olisimme luoneet materiaalin täysin lakiehdotuksen pohjalta, olisi riskinä ollut joutua korjaamaan luotua tekstiä niin teoriaosuudesta kuin oppimateriaalista. Opinnäytteemme tuli palauttaa arvioitavaksi vuoden 2022 marraskuussa, jotta arviointi olisi tehty riittävän ajoissa tulevaa opetusta varten. Lopulliseen kirjoitusprosessiin meille jäi harjoittelujakson töiden ohella aikaa noin kolme ja puoli kuukautta. Niukka lähdemateriaalin määrä ei myöskään helpottanut opinnäytetyön eteenpäin viemistä. Lakiuudistuksesta ei ole kovin paljoa materiaalia, minkä vuoksi tässä opinnäytetyössä lähteiden määrä jää melko suppeaksi. Jos olisimme ottaneet jonkin toisen aiheen nykyisen aiheemme rinnalle, olisi lähdeluettelo varmasti kasvanut.

Lisäksi Moodle -kurssin luominen loi haasteita. Olimme molemmat aivan uuden asian äärellä. Opettelemalla ja tuntien perehtymisellä alustan toimintaan, saimme verkkokurssin onnistumaan. Tiukan aikataulun vuoksi emme pystyneet testaamaan kurssia testiyleisöllä. Tämä olisi ollut ehdottomasti yksi asia, jonka olisimme tehneet toisin. Testiyleisön avulla olisimme varmasti saaneet paljon hyviä parantamisehdotuksia.

6.3 Luotettavuus ja eettisyys

Luotettavuutta sekä tutkimuseettisiä kysymyksiä on pohdittu jo suunnitteluvaiheessa sekä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Niitä voidaan mitata lähteiden, opettajan sekä opiskelijoiden antamien arvioiden ja palautteiden avulla. Käytössä ovat olleet vain luotettavat virallislähteet, kuten hallituksen esitykset sekä lainsäädäntö. Näiden lisäksi käytimme kirjallisuutta apuna työn tuottamiseksi. Lähdekirjallisuutta tarkastellessa voidaan todeta, että niissä tuottajina ovat toimineet oman alansa asiantuntijat, mikä lisää lähteiden luotettavuutta. Produktin edetessä kerättiin aktiivisesti palautetta Poliisiammattikorkeakoulun opettajalta, lehtori Päivi Salmiselta.

Kaikkia lähteitä on hyödynnetty monipuolisesti, jotta tieto olisi mahdollisimman reliaabelia ja validia. Reliabiliteetti vastaa työn luotettavuutta. Tieteellisessä tutkimuksessa tutkimustuloksen tulisi riippua vain käytetyistä menetelmistä. Mikäli saadut tulokset kyseisellä menetelmällä ovat toistuvasti samat tutkijan vaihtumisesta huolimatta, tutkimus on reliaabeli. (Anttila 2014, 10.1.2.) On kuitenkin huomioitava, että kukin tutkija tekee omat tulkintansa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 186). Validiteetti on merkki pätevydestä. Kaikista tärkeintä on valita oikeanlainen menetelmä, jotta tutkimuksella on mahdollisuus mitata sitä, mitä on tarkoituskin (Anttila 2014, 10.1.1).

Ajantasaisten lähteiden saatavuus oli todella niukkaa. Tämä ilmeni jo tiedonkeruuvaiheessa. Lisäksi yksi riskitekijä työtä toteutettaessa olivat virheelliset lähdeviittaukset. Kirjoitettujen lähteiden kanssa painotettiin ehdotonta tarkkuutta, jotta välttyttiin epähuomiossa käyttämästä aiempaa lakia. Tutkimuksessa hyödynnettiin oikeusdogmatiikkaa eli lainoppia. Laki ei anna täydellistä vastausta eri tilanteisiin, koska jokaisen tilanteen kohdalla on tehtävä tapauskohtainen arvionsa. Oikeusdogmatiikan avulla lain tulkinta on kuitenkin pääpiirteittäin mahdollista siitä huolimatta, että jokaisessa tapauksessa useampi erilainen tulkinta voi olla perusteltavissa. Laintulkinta perustuu perusteltujen väitteiden lisäksi tulkintasuositukseen oikeuden sisällöstä. (Nykänen, 2019.)

Luotettavuutta voi mahdollisesti heikentää ulkomaalaisten lähteiden vähäinen käyttö. Ulkomaalaisia lähteitä pyrittiin käyttämään opinnäytetyössä, mutta aiheen tuoreuden vuoksi niitä ei ollut saatavilla. Näiden lähteiden saavutettavuuden sekä ymmärrettävyyden kannalta työn oli myös parempi pohjautua suomen kielellä tuotettuihin lähteisiin.

6.4 Jatkotutkimusideat

Tutkijat huomasivat prosessin aikana, kuinka moniulotteinen tutkimusaihe on kyseessä. Ominaisuus mahdollistaa uusien kattavien opinnäytetöiden tekemisen. Käsittelyyn tulee muutama työstämme puuttuva kohta, joita on mahdollisuus lähteä tutkimaan lisää oman kiinnostuksen ja motivaation mukaan. Tässä opinnäytetyössä ei käsitelty lainkaan uudistuksen pykälä 18–22 ja 24–25. Pääsääntöisesti myös yli 16-vuotiaisiin kohdistuvat teot pykälissä 1–11 sekä luvun lopussa olevat pykälät on rajattu ulkopuolelle määritelmäsäännöstä lukuun ottamatta. Työn tilaajana toimiva Poliisiammattikorkeakoulu ei tarvinnut näitä toteutettavaa verkkokurssia varten. Kyseiset säännökset ovat siitä huolimatta osa uudistusta. Näistä pykälistä olisi mielenkiintoista saada uutta tutkimusmateriaalia.

Ulkomainen lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot aiheesta eivät myöskään saaneet osaansa tässä opinnäytetyössä, koska aiheen rajaus oli toteutettava niin, ettei opinnäytteestä olisi tullut liian laajaa. Tarkoituksena on kuitenkin tutkimuksellista työtä tehdessä kyetä ratkaisemaan tutkimuskysymykset uskottavasti, eikä se olisi mahdollista ilman aiheen rajausta. Aihe olisi varmasti ajankohtainen jatkuvasti globalisoituvassa maailmassa, koska kansainvälinen vertailu mahdollistaa osaltaan kehityksen. Myös lasten ja nuorten seksuaalirikosten koulutuksen vaikuttavuudesta sekä tuloksista olisi mielenkiintoista päästä lukemaan lisää. Tällä hetkellä aiheesta ei ole olemassa ainakaan julkisia tutkimustuloksia.

Loppuun haluamme vielä mainita, että tämän kaltaisia ääninauhoilla varustettuja materiaaleja liittyen eritoten lapsiin ja nuoriin kohdistuviin rikoksiin olisi hyvä saada opetukseen jatkossa enemmänkin, koska niiden saatavuus on vielä toistaiseksi melko vähäistä. Lisäksi näitä tukemaan

voisi kehittää jonkunlaisia käytännön harjoituksia, jotta tilanteista jäisi vahvempi muistikuva. Tällä hetkellä aiheeseen liittyviä käytännön harjoituksia ei oikeastaan ole, mikä osaltaan saattaa nostaa kynnystä puuttua tilanteisiin.

LÄHTEET

Anttila, Pirkko 2014: Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Luettavissa:

<https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/>. Luettu: 7.10.2022

Boucht, Johan & Frände, Dan 2019, Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 29/2019: Suomen rikosoikeus, Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. Luettavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/227728/Oppikirjoja%2029_LR.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Luettu: 15.3.2021

Fagerlund, Monica & Toivonen, Virve-Maria 2021, Rikosprosessin kesto lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa, Valtioneuvoston kanslia, Helsinki 2021. Luettavissa:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162701/VNTEAS_2021_3.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 11.2.2021

Finlex, Rikoslaki (723/2022). Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Finlex, Suomen perustuslaki (731/1999). Luettavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Luettu: 10.10.2022

Finlex, Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista (352/2003). Luettavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030352>. Luettu: 10.10.2022

Hakala, Juha T. 2004: Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki, Gaudeamus.

HE 13/2022 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi.

Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_13+2022.pdf.

Luettu: 10.8.2022

HE 44/2022 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan

lainsäädännön uudistamiseksi. Luettavissa: <https://www.edilex.fi/he/fi20020044.pdf>. Luettu:

17.10.2022

HE 6/1997 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi.

Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_6+1997.pdf.

Luettu: 17.10.2022

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki, Yliopistopaino.

Hirvonen, Ari 2011, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metologiaan, Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17, Helsinki 2011, sivut 21–24. Luettavissa:

https://www2.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/hirvonen_mitka_metodit.pdf. Luettu: 24.7.2022

Husa, Jaakko, Mutanen, Anu & Pohjolainen, Teuvo. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Husa, Jaakko, Mutanen, Anu & Pohjolainen, Teuvo. 2010. Kirjoitetaan juridiikkaa: Ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. 3. uud.p. Helsinki: Talentum.

Kananen, Jorma 2019: Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas, avain opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittamiseen. Jyväskylä, Jamk.

Kimpimäki, Minna, Seksuaalinen itsemääräämisoikeus, oikeushyväajattelu ja moraalisen närkästyksen aika. Lakimies 2/1998, 1998.

KKO 1998:1

KKO 2014:54

KKO 2014:85

Korkka-Knuts, Heli & Helenius, Dan & Frände, Dan 2020, Yleinen rikosoikeus, Edita Publishing Oy ja tekijät, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2020.

Kumpulainen, Kirsti, & Aronen, Eeva & Ebeling, Hanna & Laukkanen, Eila & Marttunen, Mauri & Puura, Kaija & Sourander, Andre (toim.), Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria, 2019, 1.–3. painos.

Nykänen, Pekka, Mefe 2019, Miten lakia tulkitaan?, 3-6. Luettavissa:

<https://events.tuni.fi/uploads/2019/09/e6de95fa-miten-lakia-tulkitaan.pdf>. Luettu: 7.7.2022

Oinonen, Maria & Susineva Anni 2021, Seksuaalikasvattajan käsikirja, 2. uud. p., kustantaja Hivtukikeskus.

Ojala, Timo 2012, Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset, Edita Publishing Oy ja tekijä, Porvoo 2012.

Ojala, Timo 2022, Seksuaalirikokset, Edita Publishing Oy ja tekijä, Keuruu 2022.

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2018. Kehittämistyön menetelmät uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki, Sanoma pro Oy.

Tapani, Jussi & Tolvanen Matti, Rikosoikeuden yleinen osa - Vastuuoppi. 2008. Talentum.

Tapani, Jussi & Tolvanen, Matti & Hyttinen, Tatu 2019. Rikosoikeuden yleinen osa: Vastuuoppi, Alma Talent Oy, Helsinki 2019. sivut 263-264. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalentfi.polamk.idm.oclc.org/teos/CABBXXBTABHED#/kohta:3\(\(20\)Kriminalisoinnin\(\(20\)sis\(\(e4\)ll\(\(f6\)lliset\(\(20\)kriteerit\(:3.2\(\(20\)Oikeushyvien\(\(20\)suojelun\(\(20\)periaate/piste:b2204](https://verkkokirjahylly-almatalentfi.polamk.idm.oclc.org/teos/CABBXXBTABHED#/kohta:3((20)Kriminalisoinnin((20)sis((e4)ll((f6)lliset((20)kriteerit(:3.2((20)Oikeushyvien((20)suojelun((20)periaate/piste:b2204). Luettu: 5.6.2022

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Seksuaaliväkivalta. Luettavissa: https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallanmuodot/seksuaalivakivalta#Lapseen_kohdistuva_seksuaaliv%C3%A4kivalta. Luettu: 5.2.2022

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003, Toiminnallinen opinnäytetyö, Kustannusosakeyhtiö Tammi 2003, Jyväskylä 2003.

LIITTEET

LIITE 1: KOULUTUSOSIO 1

LIITE 2: KOULUTUSOSIO 2

LIITE 3: KOULUTUSOSIO 3